

EZBER DIŞI SÖYLEŞİLER (11)

“ABD ve AB Kısılcacında Türkiye Siyaseti ” Doç. Dr. Yüksel Taşkın

Tepekule Kongre ve Sergi Merkezi
15 Aralık 2007

tmmob
makina mühendisleri odası
izmir şubesi

İzmir - 2010 / 14 - 10

tmmob
makina mühendisleri odası
izmir şubesi

YÜKSEL TAŞKIN

ABD ve AB Kıskaçında Türkiye Siyaseti

Bu kitabın yayın hakkı **Makina Mühendisleri Odası**'na aittir.
MMO'nun izni olmadan, kopya edilemez, kullanılamaz.

Yayına Hazırlayanlar: Elif Aydoğdu Oral - Önder Sözen

Grafik Tasarım: Nurcan Durmaz

Baskı Yeri: Can Dijital Baskı Hizmetleri

Gazi Blv. No: 93/A Çankaya - İZMİR

Tel: 0 232 441 20 22 (PBX)

Baskı Tarihi: Eylül 2010 - İZMİR

ISBN No: 978-9944-89-974-1

İzmir - 2010 / 14 - 10

SUNUŞ

Ülkemizde siyasetin sığlaştığı, politik tartışmaların magazinleştiği bir süreç yaşıyoruz. Kavramlar, değerler birbirine karıştı. Düşüncenin, düşünmenin önemi yitiyor ve yaşanan her sorunda insanlar şiddete başvurur hale geliyor.

Toplumsal algının netliğini ve toplumsal barışı zedeleyecek bu durumdan kurtulabilmek için ezberlerin ve reflekslerin sorgulanması gerekiyor.

Bir yandan askeri vesayet altında bir türlü gelişemeyen demokrasimiz, diğer yandan neoliberal politikalarla değersizleştirilmeye çalışılan emek ve insan, katledilen çevre...

Bu kadar kapsamlı sorunlar doğru zeminler yaratılarak tartışılmamakta, çoğunlukla uzlaşmalarla çözülebilecek, ortak akıl, ortak payda yaratılabilecek konular, başlangıçta yaratılan kutuplaşmalar nedeniyle içinden çıkılmaz noktalara sürüklenmektedir. Böyle bir ortamda konuları kutuplaşmalara, ezber söylemlere, önyargılara kurban etmeden, o konuda araştırma yapmış uzmanların katılacağı söyleşilerde ele almayı hedefledik.

Bu anlayışla Ezber Dışı Söyleşiler 10 Şubat 2007 tarihinde başlamış ve bir çok uzman katılımıyla dizi halinde sürdürülmüştür.

Bugüne kadar gerçekleşen söyleşileri çözümleyerek her birini fasikül şeklinde yayımladık, sözlerin yanı sıra tarihe yazılı olarak not düşerek sizlere ulaştırmayı amaçladık.

Ezber Dışı Söyleşilere konuşmacı ve dinleyici olarak katkı koyan emeği geçen herkese teşekkür eder, ezber dışı söyleşi fasiküllerini halkımızın, kamuoyunun hizmetine sunarız.

**TMMOB Makina Mühendisleri Odası
İzmir Şubesi Yönetim Kurulu**

YÜKSEL TAŞKIN

ABD ve AB Kıskaçında Türkiye Siyaseti

Merhaba.

Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünden geliyorum. Bu daveti aldığımda tereddüt etmedim. Makina Mühendisleri Odasına, onların birikimine olan saygımdan dolayı, hiç ikiletmedim, geldim.

Aslında bugün değineceğim konularda son derece ciddi, devam etmekte olan süreçler söz konusu; yani bitmemiş, yaşanmakta olan şeylerle ilgili de kimi yorumlar yapacağım. Bunlar tabii ki eleştiriye ve katkıya açık. Yani önce dünyaya şöyle kuşbakışı bakmayı denemek istiyorum. Dünyada siyasal, iktisadi, kültürel anlamda nasıl bir güç mücadelesi yaşanıyor, buna bakmaya çalışacağım. Bu kuşbakışı bakış biraz özet olacak; ama bu süreçlerin, dünyada yaşanan süreçlerin Türkiye'deki seçkinler arası mücadeleyi çok ciddi etkilediğini düşünüyorum ve bunu biraz göstermeye çalışacağım. Çünkü Türkiye'nin sınıfsal anlamda yoğun bir mücadele yaşadığını; kültürel, iktisadi ve siyasal elitlerinin, seçkinlerinin ve karşı seçkinlerinin kıyasıya bir mücadele içinde olduğunu hepimiz biliyoruz. Fakat bu, dünyada olup bitenlerle çok bağlantılı... Konuşmanın ikinci bölümünde dünyadan Türkiye'ye yönelerek, dünyada olup bitenler ışığında Türkiye'deki bahsettiğim mücadele nasıl etkileniyor, bu konuya değineceğim. Daha somut meseleler üzerinden gidip, ondan sonra sizin sorularınıza vakit ayırmak istiyorum.

Bir kere, günümüz dünyası bu Soğuk Savaştan sonra kimilerinin iddia ettiği gibi tek kutuplu bir dünya değil; çok kutuplu ve çok aktörlü bir dünya söz konusu. Yani Sovyetler Birliğinin dağılmasından, Doğu Bloğunun dağılmasından sonra bile bu durum böyledir. Hiçbir şekilde ABD'nin önderliğinde tek kutuplu bir dünya olduğunu düşünmüyorum. Bu, çok kutuplu ve çok aktörlü bir dünyadır. Çok kutuplu derken, temel olarak belli başlı yükselen ülkeleri kastediyorum. ABD'yi zaten biliyoruz. Çin, Avrupa Birliği, Rusya, Japonya, Hindistan ve Brezilya çok kutupluluk denilen sürecin en önemli aktörleri

olarak görülüyor. Çok kutupluluk var, bir de çok aktörlülük meselesi var. Çok aktörlülüğe girmeden önce, çok kutupluluk dediğimiz şeye somut bir örnek verelim. Yani Çin'in yükselişinden bahsediyoruz ya her yerde, son 15-20 yıldır ekonomisi yüzde 10'larda büyüyen, bugün itibarıyla 975 milyar dolar ihracat yapan, 777 milyar dolar ithalat yapan bir ülke ve 2008 yılında ihracatının 1,5 trilyon dolara çıkması, ithalatının da 1 trilyon civarında olması bekleniyor. Yani ciddi bir iktisadi dev söz konusu. Çin'in 1,3 milyar nüfusu olduğunu biliyoruz. 1991 yılında yoksulluk sınırının altında yaşayanların oranı yüzde 50 iken, 2001 yılında bu oran yüzde 10'a kadar gerilemiş. Bu oran, yani yoksulluk sınırının altında yaşayanların oranı ABD'de yüzde 12, Türkiye'de yüzde 20. Yani bu Çin örneğini vermem, çok kutuplu dünyanın en önemli aktörlerinden bir tanesine somut bir örnekle biraz bakmak amacını taşıyordu.

Çin'le ilgili başka veriler de verilebilir. Sonuçta, az çok bu konuda fikriniz olduğunu biliyorum; ama çok kutupluluk derken, buna bir değinelim istedim.

Çok aktörlü bir dünya derken neyi kastediyoruz? Mesela, son dönemde sadece içinde buldukları ülkelerde faaliyet göstermeyen dini akımlar var; bunları buraya katabiliriz. Mesela, bizim ülkemizde Gülen cemaati buna bir örnek verilebilir, yani ulus-aşırı hareketlere bir örnek olarak verilebilir. Son dönemde eğer cemaatin faaliyetlerine dair bir fikriniz varsa, en önemli ağırlık noktası Avustralya'da bir cemaat oluşturmaları. "Niye Avustralya?" diye sorduğunuzda, oraya bazı insanları götürmeye çalışıyorlar, gençleri evlendiriyorlar, kredi veriyorlar, orada ağırlık olmak istiyorlar. Demek ki, küresel bir oyunda Avustralya'da etkin olmayı önemsiyorlar. Bu, sadece Gülen'le ilgili bir olay değil; somut bir örnek olsun diye bunu verdim. Çok aktörlü dünya derken, Katolik, evangelist başka dini gruplar da var; yani kendi ülkelerinin dışında faaliyet gösteren gruplar da var. Bunun dışında, çok aktörlülüğe örnek olarak, küreselleşme karşıtı hareketleri verebiliriz, alternatif küreselleşme hareketlerini verebiliriz ya da ekolojikle, çevreyle ilgili duyarlılık geliştiren ve kendi ülkelerini bu konuda belli politikalar izlemeye yönlendiren hareketleri örnek verebiliriz.

Sonuçta, Soğuk Savaş sonrasındaki dünya son derece karmaşık. Çünkü çok aktörlülük derken, bu bahsettiğim hareketlerin dışında, çokuluslu şirketleri de işin içine katmamız gerekiyor. Çokuluslu şirketlerin pek çoğu bütçe itibarıyla 15-20 tane ülkenin art arda geldiğinde ortaya koyamayacağı kadar büyük mali birikimlere sahipler.

Sadece iktisadi alanla yetinmiyorlar, kültür alanında da etkili oluyorlar. Sosyal sorumluluk projeleri vesairelerle kültürel alanda da son derece etkililer. Yani bu şekilde bir tablo ortaya koyduğumuzda, son derece karmaşık ve kim ne derse desin, denetlenmesi son derece zor bir dünya söz konusu. Yani benim burada kısaca özetlediğim dünya, öyle bir merkezden, iki merkezden denetlenmesi çok kolay olan bir dünya değil. Bu konuda rahatlıkla fikirler öne sürenlere saygı duymakla beraber, bu konuda benim yaygın kuşkularım var. Zaten ABD'nin Irak hamlesi, yani Irak'a girmesinin de bununla ilişkili olduğunu düşünüyorum. Yani ABD'nin dümenindekiler, bu yukarıda tarif ettiğim süreçlerin kendilerinin aleyhine geliştiğini yoğun biçimde hissettikleri için, çok klasik bir yöntemle başvurular. Bu klasik yöntem de, savaş yoluyla, bir düşman ya da düşmanlar yaratma yoluyla, yeni bir tehdit unsuru yaratma yoluyla dünyaya yeniden nizam verme arayışı olarak özetlenebilir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında büyük bir hamle avantajı vardı ABD'nin. Dünya iktisadi sisteminin temel kurallarını o koydu ve muazzam bir zenginliğe ulaştı. Irak Savaşı üzerinden de, giderek kayganlaştığını düşündüğü zemini biraz daha kendi lehine çevirme gibi bir çaba vardı; yani *“Öyle bir sürece önyak olalım ki, güvenlik kaygıları, güvenlik meseleleri bizi yine öne çıkarsın ve tekrar kural koyucu haline geelim her alanda. Önce siyaset alanında, güvenlik alanında, daha sonra yavaş yavaş ekonomi alanında da, tıpkı Soğuk Savaşta olduğu gibi, kural koyucu ve baş avantajlı ülke konumuna geri dönelim”* gibi bir çaba vardı. Yani temel olarak Irak hamlesinin arkasında böyle bir şey olduğunu düşünüyorum. Fakat bugün bu hamlenin başarıları olduğunu söylemek çok zor. Hemen çok basit bir panoramaya baktığımızda, Latin Amerika ülkeleri tarihlerinde olmadığı kadar Amerika'dan, ABD'den özerklik kazanmış durumdalar. Daha çok Brezilya'nın ağırlığında bölgesel bir güç olma anlamında büyük bir avantaj elde etmişler. Belki Kolombiya dışında, ABD'nin direkt, bildiğimiz müşteri devleti formatında bir devlet neredeyse kalmamış durumda. Yani Latin Amerika ciddi biçimde özerkleşiyor ABD'ni hegemonyasından.

Avrupa Birliği, şöyle ya da böyle kendi yolunu çizdi. Savaşa çok ciddi bir tepki gösterdiği söylenemez, ama ABD'nin arkasına düştüğü de söylenemez. Çok fazla bulaşmadan, kendi yollarında gitmeyi tercih ettiler.

Bunun dışında, beklenmeyen oyuncular Rusya ve Çin’de bence. Çin’in beklenmeyen bir oyuncu olduğuna dair şöyle bir örnek de verebiliriz: Imanuel Wallerstein dünyanın yeni hegemonu, ABD’nin yerine geçecek ülke olarak hep Japonya’yı işaret ediyordu. Yani “*Pasifik’te Japonya etrafında yeni bir dünya devi ve lideri doğacak; bu, Japonya Devletidir*” gibi öngörülleri vardı; fakat o öngörü gerçekleşmedi, Çin daha fazla öne çıktı. Rusya’nın da ciddi biçimde toparlandığını biliyoruz. Yani bu bilgilere hepimiz zaten az çok vakıfız. Rusya, bir yandan toparlanmasını doğalgaz ve petrol kaynaklarının, ABD’nin az önce bahsettiğim Irak hamlesi yüzünden inanılmaz değer kazanmasına da borçlu. Yani döviz rezervleri giderek artıyor; çünkü çok ciddi bir hamle göstermeden, elindeki doğal kaynaklar değer kazanmış durumda. Bu, kısmen Chavez ve İran için de söylenebilir, yani Suudi Arabistan için de söylenebilir. Bu ülkelerin döviz rezervlerinin inanılmaz biçimde artması, bir yandan ABD’nin istemeden de olsa yol açtığı bir sonuç oldu. Yani bana, “*ABD ne yaptığını biliyordu. Bunun arkasında başka bir plan vardır*” diyenlere, “*Hayır, bu plan son derece başarısız ve eski tarz bir plandı ve şimdiden bu planın çok ciddi biçimde başarısızlığa uğradığını söyleyebiliriz*” diye yanıt veriyorum.

Richard Perle’ü duymuşsunuzdur, Karanlıklar Prensi diye önemli neocon’lardan biri kendisi. George Bush’u da Irak batağına çekenlerden bir tanesi bu Richard Perle. 2003’te şöyle bir kehanette bulunuyor, yani Bush’u bu savaşa yönlendiren yeni muhafazakârların çapına dair bir fikir versin diye bunu söylüyorum: Richard Perle, “*Bir yıl içinde Bağdat’ta büyük bir caddeye Başkan Bush ismi verilmezse, çok şaşıracağım*” diyor 2003’te. Tabii ki, böyle bir şey olmadığı gibi, biliyoruz ki, Britanya’da güllerle karşılanacağını düşünüyordu, o da olmadı. Yoğun bir direnç söz konusu Bush’a. Bunların hepsini biliyoruz.

Irak’ın inanılmaz bir maddi sonucu oldu ABD için. Örneğin, Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsünün hesaplarına göre –ki, bu konulardaki en ciddi kuruluşlardan bir tanesidir– Irak Savaşı yüzünden ABD’nin şu ana kadarki ve 2016’ya kadar beklenen mali yükü 2.2 trilyon dolar, yani 2.2 trilyon dolarlık bir mali yük hesaplanıyor.

Burada şöyle bir sonuç ortaya koyabiliriz: ABD, tek kutuplu bir tür imparatorluk, emperyal bir güç olarak ortaya çıkmak istedi; fakat aslında en büyük avantajı olan askeri avantajı açısından bile sorgula-

nıyor. Yani bugün ABD kadar güçlü bir askeri kapasiteye sahip hiçbir ülke yok. Birazdan bu konuda bir-iki rakam vereceğim. Tek askeri üstünlüğü var. İdeolojik, siyasal, kültürel üstünlüğünü yitirmiş durumda zaten. Amerika'ya olan sempatinin nasıl her ülkede, bölgemizdeki her ülkede ciddi biçimde azaldığını biliyoruz. Yani tek kutuplu bir dünya imparatorluğu kurmak için, Michael Mann isimli sosyolog ve benzer başka araştırmacılara göre, aynı anda en az iki tane Irak operasyonu yürütebilmeniz gerekiyor. Yani ayna anda bırakın iki tane Irak operasyonunu yürütmeyi, bir tek Irak operasyonunu yönetmiyor ABD.

Literatürde, uluslararası sistemin jandarmasının aşırı yıpranması diye bilinen bir terim vardır. Uluslararası sistemin kendi kendini jandarma ilan etmiş ülkesinin aşırı yıpranması söz konusu ve bu Irak hamlesiyle de bunun mali sonuçları, kültürel ve ideolojik pek çok sonuçları yaşanıyor diye düşünüyorum. Bu mali sonuçlar konusu çok çok önemli. Birazdan vereceğim rakamlar da silahlanma yarışının vardığı düzeyle ilgili. Ama burada bir şeye dikkat çekeceğim. Bu rakamlara dair az çok fikrimiz olabilir; ama dünyada yılda 1,2 trilyon dolar harcanyor silaha. Yani bütün dünyada silahlanma için yıllık yapılan harcama 1,2 trilyon dolar. En yoksul ülkelerin toplam borç miktarı 1,4 trilyon dolar olarak hesaplanıyor. Dolayısıyla, bu bütçelerin yüzde 20 azalmasının ne tür sonuçları olacağına dair de düşünebiliriz.

Bu popülizmi şimdi burada bırakalım. Biliyorsunuz, bunlar popülizm oldu.

Bu kısmı bırakırsak, ABD 2005'ten beri bütün dünyayı silahlanmaya zorluyor. 2005'ten beri yüzde 3,5 artış var ABD bütçesinde. 97'den beri de yüzde 37'lik bir artış var dünyadaki silahlanma bütçelerinde ve bunun temel iticisi ABD.

Şu rakamlara dikkat çekmek istiyorum, çünkü bu rakamlarda da ciddi bir problemin gözlenebileceğini düşünüyorum. ABD'nin geçen yıl itibarıyla silahlanmaya verdiği para 528 milyar dolar, yani bütün dünyada silahlanmaya ayrılan paranın yüzde 46'sını tek başına ABD veriyor. İkinci, üçüncü, dördüncü sıradakiler birbirlerinin aynı. Britanya yüzde 5, Fransa yüzde 5, Çin yüzde 4, Japonya yüzde 4 pay ayırıyor. Aslında açık ara ikinci sıradaki ülkelerin hepsinin son derece akıllıca davrandığını söyleyebiliriz. Bunların da askeri harcamaları yüksek aslında, ama hiçbirisi ABD kadar bu işi abartacak kadar aptal değil. ABD'den bahsediyorum, devletten bahsediyorum;

ABD'deki özel çıkarılardan bahsetmiyorum. O ayrı bir boyut.

Burada şöyle bir şey var: Bu kadar büyük bir silahlanmaya aslında hiçbir ülkenin ihtiyacı yok. Biliyorsunuz, nükleer silahlardan sonra mertlik zaten bozuldu. Konvansiyonel silahlar dersenez, hiçbir anlamda ciddi eksiklik yok. Bu, büyük bir abartı aslında, çok çok büyük bir abartı. Zaten bunun genel olarak abartı olduğunu biliyoruz. Diyeceksiniz ki, *“Zaten silahlanmaya bu kadar para verilmesi abartıdır.”* Ama ABD'nin yaptığı gerçekten anlaşılmaz, stratejik bir hata. Çünkü bu büyük harcamaların karşılığını dünya siyasetinde alabilecek bir durumu yok. Bu kadar fazla silaha, bu kadar fazla şeye ihtiyacı yok aslında. Teknolojinin nerelere vardığını biliyoruz.

Burada tabii ki şöyle bir sorun var: ABD'nin Irak hamlesi sayesinde petrol fiyatları yükseliyor, ama ABD devlet olarak petrol almak zorunda. Kendi ülkesindeki şirketler bu konuda büyük kârlar elde edebilirler, ama bunun devlete maliyeti çok çok yüksek. ABD silah aldığı zaman, bunu kimlerden alıyor, biliyoruz. Bunun da devlete maliyeti son derece yüksek. Bugün ABD'nin toplam dış borcu 10 trilyon dolar. Bence, inanılmaz bir rakam bu. Yani *“10 trilyon dolar borcu olan bir ülke söz konusu, bu ülkede demokrasi var, bu ülke silahlanmaya bu kadar büyük paralar harcıyor ve bu ülkede vatandaşlar nerede?”* sorusunun açıkça sorulması gerekiyor. Çünkü bir şeyler çok ciddi biçimde problemlidir.

ABD'nin bu borçlarını kim finanse ediyor; Çin, Japonya, Asya, Doğu Asya finanse ediyor. Trilyon dolarlar veriliyor ABD ekonomisi çökmesin diye. Uzun vadede bundan kimin kazançlı olduğunu biliyoruz.

Ekonomiden çok anlamam ben, ama kendi çıkarımı bilecek kadar anlarım. Bu yaptığımız aslında politik ekonomi. Her gün sabah bakın o suratları stresten çarpılmış ekonomik yorumculara, bunlardan bahseden yok. Yani esas meselenin özüne değinildiğinde, belki kriz beklentisi yükselecek, bilmiyorum; ama esas mesele buralarda bir yerde. İflas eden bir devlet var aslında ve dünyanın en zengin ülkesi bu, yani servet birikimi açısından dünyanın en zengin ülkesi. Kendi zenginlerinden asla vergi almayan, borçlanan, borçlandığı parayı da gidip silahlara filan yatırıp çarçur eden, yani kendi vatandaşları açısından son derece sorunlu bir devlet var ortada. Fakat dünya vatandaşları açısından, diğer ülke insanları açısından da son derece sorunlu bir ülke Amerika...

Sonuçta ortaya şöyle bir şey çıkıyor: Amerika'ya dair Chomsky ve benzeri düşünürlerden yakından bildiğimiz askeri-sınai kompleks diye bir terim vardır; belli zenginlere para aktarır devlet, devletin işlevi budur. Bütün zenginlere mi aktarıyor? Bu da ilginç bir şey. ABD'de kapitalistler arasında inanılmaz bir mücadele var. Bir tür zengini destekliyor Bush, bir tür zenginin adamı, bütün kapitalistlerin adamı değil. Dolayısıyla, askeri-sınai kompleks, silah üreten, petrol ve benzeri hammaddeler üreten şirketlere, General Motors gibi şirketlere çok çok büyük bir kayırma var; ama Clinton döneminde altın çağlarını yaşayan şirketler *-bilgisayar, yazılım vesaire şirketleriydi bunlar-* arasında da aslında büyük bir kapışma var ve giderek çok sayıda bilinir figür, Bush'un politikalarına mesafe koyuyor. Çünkü bu şekilde devam edemeyeceğini onlar da fark ediyor.

Yine kuşbakışı dünya analizinde bir-iki noktaya daha değineyim, sonra Türkiye'ye geçeceğim. Dünyada bu bahsettiğim veriler aslında daha çok güncel şeyler, ama hep ihmal edilen bir şey var; dünyanın bir servet birikimi var. Bütün dünyanın 125 trilyon dolarlık bir servet birikimi olduğu hesaplanıyor. Kuzey Amerika, ABD ve Kanada bunun yüzde 34'üne sahip; yani bütün dünyanın servetinin yüzde 34'ü ABD'de. Avrupa ise bu servetin yüzde 30'un sahip. Yani Kuzey Amerika ve Avrupa'yı yan yana koyduğunuzda, dünyanın bütün servetinin yüzde 64'ünü bugüne kadar onlar biriktirmiş. Çin, sadece bunun yüzde 3'üne hâkim.

Burada söylemeye çalıştığım şu: Çok zengin bir ülke ABD, fakat devleti kendi zenginlerine vergi koyamayan ve bunun- bir tür sosyal adalet bakışıyla halkına yansıtamayan bir devlet. Çin'den daha fazla yoksulluk sınırı altında insan var ABD'de. Yani bu kadar büyük bir servete rağmen bu tür politikalar izlenmesi ve devletin âdeta iflase itilmesi, üzerinde çok düşünülmesi gereken bir şey bence.

Aşağı yukarı bir panorama vermeye çalıştım. Tabii ki, detaylarıyla ilgili, eksik kalan şeylerle ilgili soru da gelebilir.

ABD'de CIA'nin Internet'te hazırladığı bir CIA world factbook vardır, yani bütün ülkelerle ilgili profil verir orada. Ülkenin adını giriyorsunuz, size orada özet bilgiler veriyor. Oraya bakarken, ülkeler var, ülkelerin sonuna da Avrupa Birliğini eklemiş. Avrupa Birliği için de, bütün ülkelerle ilgili independence diye bir kelime giriyor; yani ne zaman bağımsızlığına kavuştu diye. AB için de Maastricht Anlaşmasının yürürlüğe girdiği 1993'ü bağımsızlık günü olarak vermiş CIA. Sonuçta, orada herhalde AB bu şekilde algılanıyor.

ABD, Çin ve Avrupa Birliğinin gayri safi yurtiçi hâsıllarını kıyaslayalım. ABD'nin bu anlamda yıllık ekonomik büyüklüğü 13 trilyon dolar, Çin'in 10 trilyon dolar, AB'nin toplamda 13,8 trilyon dolar. Yani bu üç tane blok ciddi biçimde rekabet halinde ve en güçlü üretim boyutuna baktığımızda, ABD'de değil; Avrupa Birliği ülkelerinin toplamında. Bu rakamı da verdim, çünkü bütün bu süreçlerin iktisadi boyutuna dair bir fikriniz olsun istiyorum.

Buradan memleketimize doğru paraşitle yavaş yavaş inmeye çalışalım.

Bütün bu dünyada yaşananların, çok kutuplu ve çok aktörlü dünyanın muazzam rekabetinin ve dinamizminin Türkiye'ye yansımaması mümkün değil, hiçbir ülkeye yansımaması mümkün değil. Kapıları kapatan ülkelerde neler olduğunu yakından gözleme şansına sahibim. İran ve Suriye'ye dair de çalışıyorum. Oralar kapıları kapatmaya çalışanlar. Türkiye ise bu süreçlere daha çok entegre olmayı seçmiş 1980'lerden sonra. Bir kere, *“Türkiye’de bu süreçler iktisadi, kültürel, siyasal seçkinler arasındaki mücadelelerin boyutunu çok yoğun bir biçimde değiştirdi ve değiştiriyor”* tespitiyle hareket edip, daha somut bir şekilde ilerleyelim.

Turgut Özal'ın, ulusal kalkınmacılığın etrafındaki hem bu modelden çok korkan kişi, hem bu model etrafında oluşmuş ittifakı çok korkan kişi olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz; yani daha çok devletten teşvik alan, devletin himaye ettiği bir iş dünyası, kuralları az çok belli bir kalkınmacılık anlayışı, bütün bunların Turgut Özal'la beraber sona erdiğini biliyoruz. Fakat bu dönemde çok ilginç bir süreç daha var. Türkiye'nin kuzeyi, güneyi, doğusu, batısı, neredeyse her yerde, Doğu Blokunun çökmesiyle büyük bir piyasa oluşuyor ve bu piyasalarda devletin himaye etmekte olduğu iş dünyası değil de; yeni ortaya çıkan iktisadi teşekküller daha fazla ağırlık kazanıyor. Yani bu hikâyeyi de hepimiz az çok biliyoruz. Yani Turgut Özal, Türkiye'nin iktisadi seçkinlerinin haritasının çok ciddi biçimde değişmesine neden oldu ve bugün aslında siyasette yaşadıklarımız bunun bir devamı diye düşünüyorum. Nasıl oldu bu? Devletin teşvik ettiği işadamları, iş insanları, kuzey, doğu, batı, güney, buradaki boşluklara yeni ortaya çıkan teşekküller kadar yerleşemediler. KOBİ dediğimiz teşekküllerin daha büyük halleri giderek ağırlık kazanmaya başladı ve Türkiye tarihinde ilk defa devletin denetiminin dışında böyle ciddi bir zenginleşme süreci var. Yani belli bir noktaya kadar devletin en azından tasvip ettiği veya denetleyebildiği bir süreç değil bu.

Ben bu konuyu anlattığımda, “MÜSİAD’dan mı bahsediyor-sun?” diyor herkes. MÜSİAD dediğimiz, “Müslüman” diyemedikleri için “Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği” ibaresini kullanan insanlar aslında sadece bunun bir boyutu. Anadolu sermayesinden bahsediyoruz. Mesela, bugün MÜSİAD’a 3 bine yakın şirket üye ve MÜSİAD, çok açıkça AKP yanlısı. Tamam, eleştiriyor; ama AKP yanlısı bir yapılanma olduğunu biliyoruz. Bir önceki parlamentoda AKP’de MÜSİAD kökenli 14 milletvekili vardı. HAK-İŞ’ten *-biliyor-sunuz, o da AKP’ye yakın-* 2 tanecik milletvekili vardı. Şimdi bilmiyorum, sayılarına bakmadım; ama bu bile tercihleri yansıtıyor. Fakat MÜSİAD, işin daha popüler olan tarafı olduğu için, dikkatimizi hep o çekiyor. Bir de TÜSKON diye bir oluşum var; duydunuz mu, bilmiyorum. Türk Sanayici ve İşadamları Konfederasyonu, Gülen cemaatinin bir oluşumu ve buna üye olan şirketlerin sayısı 9 bin. Yani 9 bin tane şirket TÜSKON Konfederasyonuna *-ki, konfederasyon diyorlar kendilerine-* üye. TÜSKON, bence MÜSİAD’dan daha etkili ve stratejisi daha açık diyebiliriz. TÜSKON dediğimiz yapı, Gülen cemaatine yakın şirketler Afrika’ya çıkartma yaptılar; yani Afrika’da okullar, kültürel etki vasıtasıyla taban bulmaya çalışıyorlar ve onun üzerinden de oraya bir ihracat seferberliği başlatmış durumdalar. Orta Asya’yla ilgili faaliyetlerini zaten biliyoruz. Demin, Avustralya’yla ilgili bir örnek vermiştim. ABD, Avrupa Birliği, bütün buralarda son derece etkili bu insanlar.

Bu yeni bir dinamik, bu bizim zenginlerimizin haritasını değiştiriyor. Bizim bildiğimiz, Batıcı, laik eğilimli zengin tipi dönüşüyor. Sosyolojik olarak baktığınızda önemli olan şudur: “*En çok parayı hangi kesim tutuyor?*” sorusunu sorabilirsiniz, “*TÜSİAD şu anda daha fazla paraya hâkim, daha güçlü*” diyebilirsiniz; ama sosyolojik olarak yükselişte olan gruplara bakmak daha önemli olduğu için, asıl dinamığın buralarda olduğunu ve bu dinamizmin de mutlaka yansımalarına bakmak gerektiğini düşünüyorum. Bunun için de bir-iki fikir verecek şey söyleyeyim.

TÜSİAD’ın bütün şirketlerinin yüzde 68’inin merkezi İstanbul’da. MÜSİAD için bu oran yüzde 28, yani daha çok Anadolu’ya dağılmış diyebiliriz. TÜSİAD’ın üye şirketlerinin yüzde 23’ü 1980-89 arasında kurulmuş. Bu oran MÜSİAD için yüzde 63, yani MÜSİAD şirketlerinin yüzde 63’ü 1980-89 arası kurulmuş. 1995’e kadar çıkardığımızda bu oran yüzde 75’e ulaşıyor. Bu rakamları niye veriyorum; çünkü bu, yeni zenginleşme dinamiğinin son za-

manlarda ortaya çıktığını, 1990'lerden bu yana ağırlık kazandığını gösteriyor. Hatta MÜSİAD'ın kuruluş amacı somut olarak şöyle söylenir: Rusya'ya bir gezi planlıyor devlet, ihracatçıları çağırıyor ve hiç Müslüman, muhafazakâr eğilimli işadamını çağırmasının yarattığı kırınglıkla MÜSİAD'ı kuruyorlar. Yani böyle bir efsanevi hikâyesi de vardır olayın.

Bütün söylemeye çalıştığım şu: Bu yeni dinamik tabii ki kendi etkilerini de yarattı. Yani bir ülkenin iktisadi seçkinleri ciddi biçimde değişiyorsa, dönüşüyorsa, bunun kültürel ve siyasal sonuçlarının olmaması mümkün değil. Bence, biz Türkiye'de bunu yaşıyoruz.

İktisadi güç birikmesinden bahsettik. Bunun siyasal etkisinden çok kültürel etkisini daha fazla yaşadık önce. Yani kültürel etki derken, en bariz, en açık süreç, İslamcı muhafazakâr medyanın giderek güçlenmesi diyebiliriz. Bu İslamcı muhafazakâr medyanın, neredeyse bütün kuruluşların arkasında bahsettiğim iktisadi teşekküller var. Son tahminlere göre, ATV-Sabah ihalesiyle beraber, bütün gazete okuyanlar arasında İslamcı muhafazakâr okurların oranı yüzde 40 gibi hesaplanıyor. Tabii, bunlar kabataslak şeyler, yani burada bir bilimsellik aramamak lazım. Birebir bunu yansıtamayız, sadece bir fikir versin diye söylüyorum. Yani "ATV-Sabah alındı ve bu, otomatikman muhafazakâr İslamcı olacak" gibi bir sonuca varmıyorum; ama biliyorsunuz, sonuçta güç sahibi olanlar bunu mümkün olduğu kadar yaymaya çalışıyorlar. "AKP'nin Türk-İş Genel Kurulunda ne işi vardı?" sorusuna da belki bu perspektiften bakılabilir.

Sonuçta, bu bir dinamiktir. Yani iktisadi dinamik kendi kültürel etkisini yaratmıştır, İslamcı medyayı yaratmıştır ve bundan sonra da kendisine yakın bir siyaset sınıfı yaratmıştır. Bugün AKP bu siyaset sınıfının birebir temsilcisidir.

Ona gelmeden önce, küreselleşme sürecinin bu bahsettiğim çevrelere çok ciddi biçimde yaradığına dair bir-iki şey daha söylemek istiyorum. Euro-Türkler diye bir kavram ortaya çıktı. Hatta bu konuda yapılmış iki tane çalışma var; bir tanesi Prof. Faruk Şen'in, bir tanesi Ayhan Kaya ve Ferhat Kentel'in. Bunların hesaplarına göre, Avrupa'da yaklaşık 4,2 milyon Türkiye kökenli insan var, yani 4 milyonun üzerinde insan var; bunların 100 bin tanesi girişimci ve bu girişimcilerin yaklaşık istihdam ettiği insan sayısı 500 bine ulaşmış. Bu insanların şirketlerinin yıllık 45 milyar euro kadar bir ciroları var. Bu dinamikten niye bahsediyorum; çünkü euro-Türklerin çok büyük bir kısmı AKP ya da Saadet Partisinden yana tercih kullanıyorlar. Yani bu, sa-

dece bir partiye destek sunma anlamında görülmemeli.

Bu kesimin *-ki, bunu AKP, Avrupa Türk Demokratlar Birliği* *şemsiyesi altında örgütlemeye çalışıyor-* Türkiye'nin ve AKP'nin AB'ye katılması için çok ısrarcı olduğunu biliyoruz. Yani Türkiye'den artık çok önemli ağırlıkta bir insan Türkiye dışında yaşıyor, Avrupa'da yaşıyor, başka ülkelere gitmeye çalışıyor. Erdoğan, buralara gidip konuştuğunda, *“Asimile olmayın, entegre olun, Türkiye'ye dönmeyin”* içerikli konuşmalar yapıyor. Yani küreselleşmenin bu boyutu, Avrupa ülkeleri içinde ciddi bir insan varlığı oluşması, bu insan varlığının seçmen olması, bu seçmenlerin bir kısmının girişimci olması, bütün bu yeni süreçler Türkiye'deki AKP'nin Avrupa Birliğine yakın duruşunu etkiledi. Yani Türkiye artık çok ciddi biçimde insanının farklı ülkelere gidip geldiği bir ülke. Bu anlamda, bu süreçlerin beklenmeyen toplum gruplarına yaradığını ve onları öne çıkardığını söyleyebiliriz. Beklenmeyen derken, eskiden uçaklarda Hürriyet gazetesi okuyan, Batı görünümlü insanlar daha yaygındı. Müslüman muhafazakâr tipler daha sessiz sakin, çok göze batmak istemezdi, özgüvenleri yoktu. Zamanla öyle bir özgüven kazandılar ki, artık kültürel olarak kendilerini ifade etme konusunda bir baskı görmüyorlar. Yani beklenmeyen bir şekilde, küreselleşmeden o kesimler daha fazla istifade ediyor görünüyor. Bunun da zaten ülke içindeki siyasete yoğun etkileri var.

Euro-Türkler sadece bir örnek, yani küreselleşmenin ne tür grupları öne çıkardığına dair bir örnek olarak bunu verdim. Mesela, Almanya'da yapılan anketlerde, AKP ve Saadet'in toplam oyu yüzde 40'ın altına inmiyor ki, bu, 2002 seçimlerinden sonra, yani yüzde 34 oy aldığı zamandaki dahi ortalamadan yüksek.

Bütün bu süreci aslında Türkiye üzerinde sembolik bir gerilim üzerinden özetleyebiliriz. Türkiye'de öyle bir sembolik mücadele var ki *-sadece sembolik boyutu yok da, sembolik tarafı da öne çıkıyor-* Zaman gazetesiyle Hürriyet gazetesi, aslında iki tane proje rekabet halinde. Bir Hürriyet gazetesi etrafında bir burjuva rasyonalitesi var, bir burjuva tanımı var, bir orta sınıf ve üst orta sınıfı var; bu bir proje. Bir de Zaman gazetesinin etrafında bir burjuva rasyonalitesi oluşuyor; muhafazakâr İslamcı, dünyaya açık, evinde sosyal muhafazakâr, dış dünyaya kapalı değil. Bu iki kutup arasında kıyasıya mücadele var aslında. Biz, gündelik siyasete yoğunlaştığımızda, gündelik gerilimlere yoğunlaştığımızda bunu birazcık kaçırabiliyoruz. Bana sorarsanız, *“Önümüzdeki 10 yıl sonra, 20 yıl sonra Türkiye'de bu anlamda*

merkez; yani kültürel anlamda, sembolik anlamda merkez Hürriyet gazetesi mi olur, Zaman gazetesi mi olur?” sorusuna rahatlıkla “Şöyle olur, böyle olur” diyemem; çünkü dünyada çok beklenmeyen değişimler, süreçler oluyor, belli kehanetleri yanlış çıkarıyor. Ama gidışat, Zaman’ın merkez olduğu bir Türkiye gibi görünüyor süreç; yani daha ağırlık kazandığı, daha belirleyici olduğu şeklinde görünüyor.

Bunları aktarıırken, iyimserlik-kötümserlik şeyiyle bakmak istemiyorum şu aşamada. Yani böyle bir süreç var bence. Hatta burada düşünceyi tahrik etme anlamında bir şey söyleyeyim. Kemalistlerin şöyle bir sorunu var: Dünya sistemi içinde kapitalizmle bir sorununuz yoksa ve ülkeniz kapitalist dünyayla bütünleşme konusunda tercihte bulunmuşsa, Kemalistlerin böyle bir ülkede iktidar olma anlamında bir dezavantajları var. Muhafazakâr bir boyutu olmalı kapitalist dünyaya etkileşim halinde, entegre olan rejimin ve Kemalistler dini kullanmıyorlar. Burada tabii ki ciddi biçimde genelleme yapıyorum, ama İslamcı muhafazakâr kesim kendi projelerinde dini kullanma avantajına sahip. Yani Kemalizm, tam anlamıyla muhafazakâr da olamıyor ve bu dünya sistemiyle entegre olma tercihinde bulunduğu için, başka bir yere de gidemiyor. Yani şunu söylemek istiyorum: Bir toplumda bu kadar eşitsizlik varsa, bu kadar gerilim varsa, dini kullanan, sosyal olarak ya da başka boyutlarıyla dini kullanan hareketler merkeze yönelmek açısından daha avantajlı. Bu son noktayı daha fazla açabiliriz, yani bu noktayı daha fazla uzatmak istemiyorum şimdi.

“İktisadi haritanın değişmesi süreci var, bunun kültürel sonuçları var” dedik demin. En son olarak da, bu süreç siyaset sınıfını yaratmıştır. 14 Mayıs 2000 yılında Abdullah Gül, Recai Kutan’a karşı yenilikçilerin adayı olduğunda, bu süreç açıktan başlamıştı zaten. AKP’ye giden süreçte, bu bahsettiğim kesimlerin yeni siyaset sınıfı ortaya çıkmış oldu bence. Bu, son derece genç bir siyaset sınıfı. Bir önceki kabinedeki bakanların 6 tanesi işçi çocuğu, 23 kişiden 6 tanesi işçi çocuğu, 7 tanesi çiftçi çocuğu, 6 tanesi tüccar çocuğu. Bakanların 4 tanesi hariç, hepsi 40-50 yaş arası, genç bir siyaset sınıfı söz konusu ve bunların arkasında çok büyük bir iktisadi birikim var. Kültürel olarak da kendi kültürel fidanlıklarını oluşturmuş durumdalar. Mesele, burada bir kıyaslama yapalım. Aynı şeyi MHP’liler yapamadı mesela. O da daha çok Anadolu’nun içinden gelen bir hareket, ama iktisadi bir güç ağı oluşturamadı. Ama bunlar bunu başardılar. Dolayısıyla, aralarında öyle bir fark olduğunu vurgulamak gerekiyor.

Soğuk Savaş sona ermeseydi, Türkiye dünyayla daha fazla entegre olmasaydı, bu kadar yoğun bir küreselleşmeyle entegrasyonun Türkiye'deki siyasal seçkinler, iktisadi seçkinler, kültürel seçkinler arasındaki mücadelelere bu kadar etkisi olmayabilirdi belki; ama bence, bizim esas yaşadığımız sorun, bu dinamizm karşısında *-nasıl bir genelleme kullanarak kapsayıcı olabilirim, bilmiyorum-* modernist kesimler *-bunun içinde Kemalistler ağırlıkta-* ciddi bir ürküntü içine girdiler. Yani bu, alışkın olmadıkları bir yükseliş. Kültürel öncülüklerini, yol gösterici avantajlarını, saygınlıklarını yitirmiş oldukları gibi, maddi olarak da büyük bir statü kaygısı ve korkusu içine sürüklendiler. Bunun anlaşılır tarafları kesinlikle var, yani bunun anlaşılır taraflarının olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Mesela, kamuda üst düzey bürokrasi içinde kadınların sayısının azalması gibi bir sürü örnek verebiliriz. Ama burada bütün bu kaygılar ve korkuların antidemokratik savrulmalara çok daha fazla yol açtığını görüyoruz. Bence, burada şöyle bir sorun var: Bütün bu dinamizm süreçleri, dış dünyaya entegre olarak güç edinme arayışlarını filan daha az demokrasiyle, Türkiye'yi daha dışarı kapatarak, daha fazla bu insanların önünü keserek durdurmak bence mümkün değil. Yani ben, esas burada her şeyin düğümlendiğini düşünüyorum. Asıl polemik konusu aslında burada düğümlenip duruyor. Hatta benim bu konuda iki tane yorumum var; birincisi, ahlaki moral, yani normatif duruş. Bence, toplumsal dinamizm iyidir, hayat insanları dönüştürür. İçindeki olumsuzlukları tespit edelim; ama bu dinamizmi tamamen karşımıza alıp, *"Kuşatıldık, her şey olumsuz gidiyor"* söylemine savrulmanın en azından yanlış olduğunu düşünüyorum ve demokrasi dışında da bir seçeneğimizin olmadığını düşünüyorum. Bu işin ahlaki tarafı bu. Yani bu işin ahlaki tarafı, toplumsal dinamizm karşısında bizim tavrımız demokrasi dışı seçeneklere gittiğinde, ahlaken yanlıştır diyorum.

İşin bir de pragmatik tarafı var: Ben, demokratikleşme süreçleri çalışmaya çalışan birisiyim, böyle şeyler söylemekten hoşlanmıyorum; ama dünyada demokratikleşme sürecinde, bir toplum dinamizmi yakalayıp, farklılaşıp, maddi olarak serpilmeye çalışıp, kendini değiştirmeye çalışıp bir şeyler yaparken, el yordamıyla yol ararken, bunu durdurmaya girişen, bunun önüne set çekmeye çalışan hiçbir girişimin başarılı olmadığını söyleyebiliriz. Yani bu iki tane şeyi özellikle vurgulamak istiyorum; çünkü tüm bu süreçleri daha az demokrasiyle düzenleyebileceğimize inanmak büyük hata. Ayrıca, ahlaken de bunu doğru bulmuyorum.

Biliyorsunuz, son dönemde herhangi bir kitapçıya girdiğinizde, kitapçılarda, en son çıkan kitapların neredeyse yüzde 90'ının ciddi emek sarf edilmemiş olduğunu, komplo teorileriyle dolu olduğunu görüyoruz. Bu, aslında kendimi de içine kısmen kattığım modernist cenahın, modernizme daha fazla inanan kesimin içine düştüğü yanlış ruh halini gösteriyor. Bu komplo teorilerinin niçin bu kadar yükseldiğine dair şöyle bir gözlemlerde bulunabiliriz: Siz kendinizi *-kendimi de kattıyorum, içerden konuşmaya çalışıyorum-* özne olarak, siyasal aktör olarak, kültürel aktör olarak, iktisadi aktör olarak zayıf gördükçe, komplo teorilerine insanlar daha meyleder, kendini özne olarak göremeyenlerde komploya meyil oluşur. Yani kendini dünyada etki sahibi gören, “*Şunu şunu yaparsam şunu başarabilirim*” diyen insan bu kadar komploya meyletmez. Böyle bir problem olduğunu düşünüyorum. Yani büyük güçlerde kusur arama lüksümüz yok. Demin de aslında ABD’yle ilgili girişte biraz ona vurgu yapmaya çalıştım. Yani bütün bu kitaplara baktığımızda, Büyük Ortadoğu Projesi, Genişletilmiş Ortadoğu Projesi, ne yaptığını bilen büyük güçler, inanılmaz saygısız bir anti-semitizm.

Yeniçağ diye bir gazete var, bir sürü değişik kesimden insan yazıyor. Yeniçağ’da şöyle köşe yazıları çıkıyor ki, hiçbir savcı da bu konuda bir şey yapmıyor: “*Yahudiler bütün dünyayı yönetiyor, Türkiye’yi de yönetiyor. Yeni bir soykırım, diyalektiğin kaçınılmaz sonucu olacaktır.*” Böyle yazılar çıkabiliyor. Türkiye’de ne kadar fazla musevi, yahudi var, onu biliyorsunuz. Bir de bir milyon, iki milyon olsalar, kim bilir ne kadar ciddi bir anti-semitizm olacak!

Bu örnekten yola çıkarak söylemeye çalıştığım tam da şu: Bizim cenah, modernist kesim *-Kemalistler de var içinde, Kemalizm’le mesafeli olanlar da var-* bütün bu cenah ciddi bir iktidar kaybı yaşıyor, statü kaybı yaşıyor ve bunun çözümünü, etkisizleşmenin getirdiği sorunların çözümünü başka alanlarda arıyor. Yani böyle bir geçiş dönemi var. Ama bu böyle sürmez; yani böyle giderse, çok daha fazla etkisizleşiriz. Yani buradan, demokrasiyi ahlaken norm olarak kabul etmiş, dünyaya kapanmayan; ama küreselleşmeyi de mutlaka belli kurallara bağlamanın kavgasını veren bir tarzın çıkması lazım. Yani ben, dünyaya kendisini kapatmak isteyen ülkelerde ne tür ikiye bölümlü bir kültür ortaya çıktığını birebir İran’da ve Suriye’de görüyorum. Yani bu dünyaya kendi ülkenizi ve kültürünüzü kapatarak çözüm aradığınızda, neyi öne çıkarmak istiyorsanız, gençliğiniz onun aksine bir yöne savuruyor. Hatta çok komik, trajikomik şeyler söyle-

mek istiyorum.

Biliyorsunuz, İran İslâm devriminin en önemli iddialarından bir tanesi gençliği dindarlaştırmaktı. Gençliğin cumaya gitme oranı yüzde 3'e düşmüş, bütün gençler arasında namaz kılmayanların oranı yüzde 86. Bu oranlar Türkiye'de artıyor. Yani kapalı rejimde ne özen-dirilmişse, tam tersini yapıyor insanlar. Suriye'de de aynı. Suriye rejimi günde 10 saat propaganda yapıyor, herkes kafasını sallıyor; ama ilk fırsatta Türkçe öğreniyorlar, Türkiye'ye kaçmak istiyorlar, o ülkeden kaçmak istiyorlar. Yani böyle kapalı devletin öne çıktığı ve insanların belli konularda yönlendirici olduğu rejimlerin de bu dünyada çok ciddi bir şansının olduğunu düşünmüyorum.

Bu konuda, son dönemde çok ciddi sayıda kuruluş ortaya çıktı. Bunlar da Türkiye'yi dünyaya kapatma amaçlı bazı çözümleri, kendi stratejilerini güçlendirmek istiyorlar ve özellikle askeri hedeflediklerini görüyoruz. Belli think-tank'lar var; emekli paşalar, özellikle akademisyenler var. Söyleyeceklerim hassasiyetlerinize dokunuyor olabilir.

Düşüncenin amacı nedir, biliyor musunuz? Ben gelsem, buradaki kitlenin aşağı yukarı genel eğilimlerini okşayan bir konuşma yapsam... Ki, akademisyenler böyle konuşmalar yaparlar. Aslında tam da hedefin üstündeyiz. Bakın, en çok konuşulması gereken şeyleri konuştuğumuz, insanların hassasiyetlerinin ortaya çıkmasından belli. Benim söylediğim şeyler belli insanların hassasiyetlerine kesinlikle dokunuyor olabilir. Tam da o şeyler üzerinden düşünce oluşturmak gerekiyor. Yani en duygusal olduğumuz şeyleri birazcık soğukkanlılıkla sorgulayıp, meselelerimizi çözme konusunda tam da oradan hareket etmek gerekiyor. Bir sürü insan hassasiyet gösterebilir. Bu kadar duygusal olduğumuzda şöyle bir şey aklıma geliyor benim: Mesela, ben kendi adıma, ne zaman milliyetçileri ya da dincileri belli konularda eleştirme yoluna gitsem, "*O, bizim hassasiyetimizdir, tabumuzdur*" deniliyor. Yani hiçbir sorun yokmuş gibi, beylik beylik konuşmak istemiyorum. Televizyona çıkan insanları görüyorsunuz, her gün görüyorsunuz; hep aynı şeyleri söylüyorlar. Bizim tam da bu meseleleri konuşmamız gerekiyor. Benim gibi düşünmeseniz bile, belli bir saygı çerçevesinde bunu ifade edebilirsiniz. Biz buraları dolanıp nerelere gidebiliriz, yani bu meseleler üzerinden ancak mesafe alabiliriz. Mesela, demokratik kitle örgütleri var, sizin odanız da dahil; buralarda ciddi bir bölünme var. Anayasa konusunda bir toplantı yaptık, herkes öyle bölünmüş ki, zamanında aynı kesime üye olduğunu düşündüğü-

müz insanlar bir araya gelemiyorlar ve niye bir araya gelediklerini dahi tartışmıyorlar. Bu kadar duygusal herkes. Biz bu duygusallıkla hiçbir şey yapamayız, hiçbir konuda mesafe alamayız. Benim derdim, tam da hassas meseleleri tartışmak ve tartıştırmak. Tartışmak derken, ortaya bir şeyler koymak. Zaten bu toplantıların amacı bu diye düşünüyorum.

Mesela, kimleri kastettiğime dair bir örnek vereyim. Türkiye’de bir zamanlar ASAM diye bir oluşum ortaya konuldu, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi. Bunun yapısı biraz değişti şimdi, ama bu tür think-tank’ların temel amacı, askeri AB karşıtlığı yönünde kışkırtmak ve daha çok Avrasyacı seçenekleri öne çıkartmaktı. Somutta da bu, Rus yanlısı demek. Putin’i kahraman gibi gören kesimler var. Bu kesimlerin temel derdi, Türk Silahlı Kuvvetlerinde böyle bir kırılma yaratmaktır, böyle bir kanadı öne çıkartmaktır. Ben bunu son derece olumsuz görüyorum. Buradan çıkış yoktur ve ülkeye de çok ağır bedelleri olacağını düşünüyorum. Somut olarak, mesela bu tür görüşlerin Türk Silahlı Kuvvetlerinde ne kadar etkili olduğunu test edemeyiz; ama belli şeylere bakabiliriz. Mesela, 2002 yılında, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri Orgeneral Tuncay Kılınc bir konuşma yapıyor. *“Türkiye’nin etrafında Barış Kuşağı Nasıl Oluşturulur”* konulu sempozyumda diyor ki, *“Türkiye, milli menfaatleriyle ilgili sorunlarda AB’den hiçbir destek görmüyor. AB, Türkiye’yi ilgilendiren sorunlara menfi bakıyor. Türkiye’nin yeni birtakım arayışlar içinde olması kesinkes ihtiyaç. Bunun da en doğru yöntemi, zannediyorum, Rusya Federasyonu ile birlikte, ABD’yi göz ardı etmeksizin, mümkünse İran’ı da içerecek şekilde arayış içinde olunması.”* Böyle bir kanaat belirtiyor. Açıkça konuşmıyor belki, ama bu bir yönelimi işaretliyor.

Zaten biz, TSK’yla ilgili, orduyla ilgili analizler yaptığımızda, spekülasyon yapmaya mahkumuz; çünkü bu kurum, açıkça her konuda konuşabilen bir kurum değil, mesajları satır aralarında okumak gerekiyor. Ama ben, son yıllarda şunu görebiliyorum: Putin’i kahraman gibi gören, daha Avrasyacı çözümlere yakın bir kanat var orada; ama üst düzey zinciri daha çok ABD ile geleneksel ilişkileri sürdürme yanlısı ve AB konusunda da çok fazla sempatisi olmadığını spekülasyon yaparak iddia edebiliriz. Benim bu örneği vermemin nedeni şu: Ben, refah ve demokrasi içeren çözümleri istiyorum; yani hem refah olacak, ekmek olacak, hem demokrasi olacak işin içinde.

Demin bu örnekleri de verdim objektif olma adına, ama hiç sempati yok Çin'e. Orada yaratılan insan modeli, ikiyüzlü kültür, insanlara yalandan marşlar söylenmesi, çocuklarını her gün anayasalarına bağlı yetiştirirken, öbür yandan dünyanın en hızlı kapitalistleri kesilmeleri; Rusya'da Putin denilen adam onun bunun canına okurken, bunu dış dünyadan bile izleyemez olmamız, seçim adına maskaralıklar düzenlenmesi, buraları model olarak alamayız. Bu anlamda ben, Avrupa Birliğine üyelikten yanayım; ama Avrupa Birliğine üyelikten yana olmak, orayı bir teslimiyet alanı olarak görmek anlamına gelmiyor. Hem üyelik sürecinde, hem içine girdiğinizde yapabilecekleriniz var. İçine girdiğinde yapabileceklerinizden en somut olarak da, bize benzer yapıdaki ülkelerle birlikte hareket etmek olabilir. Bu konuda soru gelirse yanıt vermeye çalışırım.

Şöyle bir gözlemim var, bu realist düzleme geçme çabası olarak görün bunu: Küreselleşme çok hızlı ve kural dışı biçimde işliyor, çok denetimsiz bir şekilde işlemeye çalışıyor. Yani az çok veriler sunmaya çalıştım. Biz, bunu denetlemenin aklını düşünmeliyiz; yani bu süreçleri denetleyebilmek için ne yapılabilir, bu konuda da ciddi akıllar yürütmeliyiz. Bu akıl yürütmeyi bir yana bırakırsak, aşağı yukarı dünyada çok kutupluluk diye bahsettiğim yapı, bu konuda bazı ipuçları veriyor. İdeal olandan bahsetmiyorum, olmakta olana dair bir şey söylüyorum. Ne oluyor dünyada? Dünyada belli ülkeler etrafında kümelenmeler ortaya çıkıyor. Küreselleşmenin bu akıl almaz hızlı işleyişi içerisinde, Batı'daki bir sürü şirket kârlarına kâr kattı. Demin, dünyadaki servet dağılımından filan bahsettim. Dünyada bunu denetlemenin imkânları yolunda arayışlar var. Bunlardan bir tanesi *-ki, bu, illa politik bir şekilde ortaya çıktığını düşündüğüm bir şey değil, yani biraz da süreç bunları yaratıyor-* bölgesel kümelenmeler ortaya çıkıyor. Latin Amerika'da belki Brezilya etrafında olacak bu.

Çin'den bahsettim, Avrupa Birliğinden bahsettim, Rusya'dan bahsettim, Hindistan'dan bahsettim, ABD'den bahsettim. Bu kümelenmelerin kendi aralarındaki çatışma, gerilim ve müzakereler belli kurallar getirebilir, bu bir süreç olabilir. Ama bütün bu gerilimlere çok farklı aktörler, insanlar, küreselleşme karşıtları, alternatif küreselleşmeciler, yani bunlardan en çok zarara uğrayanlar bir şekilde katılmazsa ve baskılarını oluşturmazlarsa, bu devletler yine kendi aralarında çok ciddi bir çıkar şebekesi oluşturup, sorunları çözmeden devam edebilirler. Ben diyorum ki, böyle bir güçler etrafında yoğunlaşma eğilimi var devletler üzerinde. İkincisi, çok farklı aktör, dünya

tarihinde olmadığı kadar aktör, Kyoto'yu imzalamak için baskı oluşturanlar vesaire var. Böyle bir dünyada, bütün bu dengelerden yararlanarak, manevra kabiliyetine sahip olmaya çalışmalısınız. Yani Türkiye Cumhuriyeti Devleti, tek kutuplu dünyadansa, çok kutuplu ve çok aktörlü dünyada daha rahat edebilecek bir orta büyüklükte güçtür, pazarlık gücü vardır; yani daha fazla manevra kabiliyeti vardır. Devlet düzeyinde konuşuyorum şu anda. Ama topluma baktığınızda da, dünyanın tek kutuplu ya da iki kutuplu olmasından daha fazla imkânlar vardır. Benim gördüğüm kadarıyla, insanlar artık belli sınırlarla sınırlanmak istemiyorlar, kendi geleceklerini ülkelerinin dışında da aramak istiyorlar ve gezegeni kendi evleri olarak görme anlamında çok ciddi bir eğilim var.

Burada şöyle bir problem var: Bu konuda en alttakilerin inanılmaz ısrarları var. Arabaların tekerlerine giriyorlar, ölümü göze alıyorlar; yani kendi ülkelerinde inkar edilen hayatı başka yerlerde arıyorlar. Buna önemle dikkat etmek gerekiyor. Çünkü ben şuna inanıyorum: Bundan sonraki dünya, insanların bu hareketliliğini durduramayacaktır bence. Dünyanın egemenlerinin ve de başka faktörlerin aklı varsa, buna kural getirmeye çalışırlar. Bu onlara yukarıdan bakanların perspektifiyle söylenen bir şey. Aşağıdan bu işi kurallı hale gelmesi için zorlaması gereken hareketler de var.

Sözlerimi şöyle bitireyim: Bugünün dünyası, artık insanların belli yerlere hapsedildiği değil; dinamizmle hareket edeceği bir dünya olacak ve yeni dünyanın bu süreci büyük zulüm, büyük haksızlıklar içinde geçirmesini istemiyorsak, denetlenebilir bir küreselleşme için mücadele etmeliyiz. Türkiye'ye özgü demokratikleşme süreciyle ilişkilendirirsek, açıkça söyleyeyim: Türkiye'nin dışı açılmasından avantajlı kesimler her seçimi kazanıyorlar. 1950'den beri, dış dünyayla entegrasyonu savunmayıp da seçim kazanan hareket yok neredeyse. Büyük ölçüde dünyayla entegrasyonu savunan hareketler seçimleri kazanıyor, arkasında insanları biriktirebiliyor. Beğenin ya da beğenmeyin, burada önemli bir dinamik var. Bence, 1980'lerle beraber bu daha da yoğunlaştı ve şöyle bir hale geldi: Bugün siz, Türkiye'nin bu dünyayla entegrasyon sürecini *-ki, sadece ekonomik alanda olmuyor bu, kültürel ve siyasal her düzlemde entegrasyon süreçleri var-* geri çevirmeye yönelik her hamle başarılı olsa bile *-mesele, darbe yapabilir, karizmatik liderler olabilir-* başarısı geçici olacaktır, kısa bir süre sonra onu da bir dalga yıkıp geçecektir. Bu, tabii ki son derece rahatsız edici gelebilir, ama böyle düşünüyorum.

KATILIMCI SORULARI

Soru: *Ezber içinde mi kalıyoruz diye düşünüyorum. Gelen konuşmacılar hep AB yanlısı...*

Bir defa, dünya ölçeğinde küreselleşmenin sinsi bir şeyi post-modern bir kültürel taarruz. Dikkat edin, bir taraftan sermaye küreselleşirken, kültürel parçalanma söz konusu. Nasıl oluyor bu? Hanımı AKP milletvekili olan Salih Memecan'ın karikatürlerine bakın. Nereye götürüyor; "Büyük düşünce akımları, Marksizm'e karşı olun, dine karşı olun. Önce bölün, sonra sevimli, hoşgörülü, âlicenap bir şekilde ötekiyle iyi geçin" anlayışına.

İkinci büyük taarruz, yani bölmek. Kültürel bütünleşme, ama nasıl bir kültürel bütünleşme? İşte, Fethullah Gülen Amerika'da. Devrimleri benimsemese bile, Mehmet Akif gibi, o büyük şair gibi Mısır'a gitmiyor, Amerika'ya gidiyor!

Herkes net koysun. Ben, ta 1957'den beri Hikmet Kıvılcımlı yanlısıyım ve İslamiyet'le, dinle çok yakın ilgim, ilişkim de vardır.

Son safhaya bakın! Bunu bir İslamcıya söylediğin zaman ürpertiyor. Kelimeyi şahadetin bir kısmı vardır; "Lailaheillallah." Ona, kelimeyi tevhid denir. Geri kalanı da, "Muhammeden resullullah." Onu kaldırdılar. Bir tane şey geldi, şortla namaz kıldı. "İslamiyet'i modernleştiriyoruz" filan derken... Bütün meselesi, "Camilerde ne arıyor Muhammet ismi?" Bir taraftan da bu var. Bir taraftan da ne deniliyor? Sovyetler çöktükten sonra, bu güzel insanlar, hümanist insanları dine bulaştırdılar. Bu sınıf kavgasında taraf tutması gereken insanlar, şimdi olduğu gibi, hayvan sevenler, bilmem kimleri sevenler şekline getirildi.

Belki de gereksiz bir disiplini vardı Deniz Gezmiş'lerin, ama herkes sigarasını içerdi. Ama şimdi böyle yumuşakça bir şey içinde sigara yasaklanıyor.

Bakın, iyi niyetinize inanıyorum. Ben, hiçbir şekilde hıyanet içinde, dalalet içinde, gaflet içinde demiyorum. Eskiden, 6 aylık sanat dergileri daha çok değer kazanırdı, şimdi 1 ay sonrasının sanat dergisini bulamıyorsunuz. Neden; her şey televoleleştirildi.

Tayyip'in dizinin dibinde oturduğu Hikmet Yar da bugün Amerika'ya karşı çarpışıyor ve aranıyor. İş bu hale geldi. Bir tarafında papaz takkesi giymiş Tayyip, Yahudi takkesi giymiş Fethullah, bir tarafından da İBDA-C ile Necip Fazıl. Haydar Baş veya Refah Partisindeki bazı kişilerle Tayyip'i aynı safa mı koyuyorsunuz?

Yüksel Taşkın: Son derece muhafazakâr, bildik kültür analizleriniz var. Yani sizin yaşınıza gelince, belki ben de gençlerin kültürünü beğenmeyeceğim, bilmiyorum; ama birilerinin kasti bir şekilde, bilerek müdahale etmesi, insanları da aklını kullanmayıp o müdahalelere tav olması... En azından birileri bilinçli bir şekilde onları şuraya yönlendirmeye çalışıyor ve bu ülkede pırıl pırıl akıl var. Niye bu insanlar bu oyuna geliyorlar? Yani “*Birileri tuzak kuruyor, birileri oyuna geliyor*” filan, tam da bunun dünyayı açıklayamadığını söylemeye çalışıyorum. Yani sizin bahsettiğiniz, dine sol bir aşu vurma çabaları Türkiye’de tutmadı, İran’da bir yere kadar tuttu. İran’da İslamcı bir sol var, Mısır’da bir yere kadar tuttu, Türkiye’de tutmadı. Çünkü Türkiye’de siyasallaşan İslâm çok ciddi bir biçimde sağ ve muhafazakâr anlayışlarla iç içe gelişti.

Hatta Türkiye’de İslamcıların, eleştirel baktıklarını iddia edenlerin kendilerine şunu sorması lazım: Niye İslâm’la sol arasında hiçbir şekilde bir ilişki doğmadı bu ülkede? Belki bu konuda birilerinin düşünüp taşınması gerekiyor. Yani bu postmodernizm kavramı yerli yersiz kullanılıyor. Bir ara Foucault modası vesaire belki bir dönemin ihtiyaçlarına kısmen denk düşüyordu, ama günümüz dünyasını çok açıklayamıyor. Günümüz dünyasında iktidarlar çok nettir, yani çok açık bir şekilde görebiliyoruz. Foucault’un karmaşık iktidar analizlerine filan da gerek yok. Yani postmodernist olduğumu düşünmüyorum. Ben, modernizmin bitmemiş bir proje olduğunu, büyük imkânlar barındırdığını ve büyük hatalar yaparak imkanlarını heba ettiğini; fakat toparlanıp, eleştirel bir akılla modernizmin yeniden savunulması gerektiğini düşünüyorum. Modernizm, bitmemiş bir projedir, yenilenmesi gereklidir. Benim de aşağı yukarı entelektüel arayışlarımın bir kısmı burayla ilgili. Postmodernist sıfatını kabul etmiyorum o yüzden.

Soru: *Sunumunuz ve çizdiğimiz panorama için teşekkürler. Panoramanın başında, dünyayla ilgili kısmına ilişkin bir sorum olacak, bir tane de Türkiye’yle ilgili sorum olacak.*

Dünya tasarımı, malum iki kutuplu dünya, yani Soğuk Savaş döneminde bahsetmiştik. Benim anladığım kadarıyla bu kutup meselesi, politik, siyasi ve ekonomik bir kutuptu. Yani bir tarafta Sovyetik blokun bulunduğu, kapitalist pazardan ayrı duran bir blok vardı; bu tarafta da bildiğimiz kapitalist ve yani emperyalist bir blok vardı. İki kutupluluk bunu tarif eden bir şeydi. Tek kutupluluk bu ma-

nada kullanılan bir şey, yani kapitalist bir dünya var şu anda. Belki çok aktörlülük doğru, bu kapitalist blokun arasında birçok aktör var; Çin var, Rusya var, AB'si var, ABD'si var. Ama sonuçta, kriz içerisinde bir kapitalist dünyadan bahsediyoruz. Tek kutupluluk kavramını böyle algulamamız gerektiğini düşünüyorum.

Diğer taraftan ise şu soru hep aklımı kurcalıyor: Bu çok aktörler arasında, AB, ABD, Çin, Rusya, siyasi, askeri ve politik olarak birer güç odağı gibi gözüküyorlar ve bunlar arasında bir çelişki olduğunu da görüyoruz. Yani menfaatler, dünyanın yeniden bölüşülmesi, siyasi ilişkilerde karşılıklı bir çekişme de olduğunu görüyoruz. Dünya, iki tane dünya savaşı geçirdi, kapitalist paylaşım savaşı geçirdi. Böyle bir savaşa varan uzlaşmaz çelişkilere varabilir mi, alttan alta böyle bir şey çalışıyor mu? Yoksa, çökuluslu şirketler üzerinden kapitalist entegrasyon, çelişkilerin görece azaltılması, öbür tarafta ise sert çelişkiler; hangisi daha ağır basar. Karşıda da bir sosyalizm projesi de reel olarak gözükmediğine göre, bu çok aktörler arasında yeniden uzlaşmaz çelişkiler olabilir mi?

Yüksel Taşkın: Bu söylediğiniz çok önemli. İsmet Özer'in son dönemde giderek milliyetçileşen bir tavrı var. Şöyle bir lafı var: “*Türk, kapitalizmin sindiremediği bir şeydir, midesine taş olarak oturmuştur*” diyor. Böyle bir şey yok. Yani Türkiye toplumu, ciddi biçimde kapitalist küreselleşmeyle intibak kurduğunu gösteriyor. Tam da söylediğinizle ilişkili bir sorun var diye düşünüyorum. Kapitalizm otantikleşti, yani bir sürü kültür bunu doğal olarak artık sindirdi, şekillendirdi. Hatta AKP'nin ideologlarından Mustafa Özel vardır iktisatçı, “*Peygamber efendimiz, Medine pazarını serbest piyasa ilkelerine göre dizayn etmişti*” gibi yazıları filan var. Yani “*İslâm, kapitalizmi doğal olarak zaten getiriyordu*” gibi bir şeyi var.

Başka bir örnek vereyim. Sosyalist dönem ve öncesinde, Konfüçyünizm için, “*Kolektivist çözümleri, sosyalist çözümleri destekleyen doğal bir düşünce sistemidir*” deniliyordu. Son 20 yılda Konfüçyünizmin ne kadar kapitalist bir değerler sistemini beslediği söylenilmeye başlandı. Asıl buna dikkat çekmemiz lazım, bu çok önemli bir şey, konumuzun genel bağlamıyla da örtüşüyor. Malezya'sından Türkiye'sine her yer kendi kültürünün kapitalizmle çok örtüştüğünü iddia ediyor. Yani kültürel olarak, ideolojik olarak büyük bir kayıp söz konusu aslında, geri çekilme söz konusu.

Şimdi yine polemik boyutu olan bir şey söyleyeceğim. “Benim kapitalistim iyidir” diyenlere ben gülüyorum sadece, “Ben kendi ulusal kapitalistlerimi destekleyeyim” diyenlere gülüyorum. Senin kapitalistlerinin Romanya’da, Bulgaristan’da yatırım yapmak için yapıldıkları kalmıyor. Böyle şeyler güncelliğini filan kaybediyor, çünkü kapitalizmi doğal olarak algılamaya başlıyorlar. Bu bahsettiğim aktörlerin tarz anlamında o açıdan sorunları var, yani kutupluluk anlamında. Mesela, Avrupa Birliği ulus-üstü bir projedir; yani devlet değildir, ulus-üstü bir projedir ve o anlamda ciddi bir tedirginlik yaratmıştır klasik ulus-devlet ve devlet sisteminde. Çin ve Rusya’nın tarzı, klasik ulus-devletçi tarzıdır; özgürlükleri kısar, ekonomik büyümeye önem verir. Bu tarzlarda farklılıklar var. İşin tuhafı, kültürel olarak uygarlıkları bu kadar kapitalizmle örtüşmeye başlayınca *-ki, bu çok önemli bir tehlike aslında-* Huntington da ötekini nerede arayacağım diye düşündü, düşündü, “Uygarlıklar çatışması” filan dedi; ama ben, öyle bir çatışma görmüyorum aslında. Son derece kaynaklarla ilgili bir çatışmadır bu. Kapitalizm apriori, öncel olarak kabul edilmiştir ve kendi kültürleriyle bunu hemhal etmek durumundadır. Hatta demin, “Kemalistler şöyle bir dezavantaja sahip: Bu dünyada, Zaman gazetesinin İslâm’a muhafazakâr bir yorum verme şansı var, ama Kemalistlerin yok” demiştim. Yani burada aslında biraz tartışma yaratmak istemişim.

Hakikaten, bu söylediğiniz sorun var. Bu, savaşlara yol açabilir mi; tabii ki açabilir. Sonuçta, Kyoto için koparılan kıyametlere baktığımızda, insanların ne kadar bencil olabildiğini gördüğümüzde *-ki, bizim ülkemizin de imzalamama konusunda ne kadar ısrarlı davranıldığını görüyoruz-* bütün bunlara baktığımda çok açık bir şey görüyorum; çok rahatlıkla yine insanlar savaşabilir. Çehov’un meşhur bir lafı vardır; “Hikayede silah varsa patlar.” Yani silaha bu kadar para yatırılırsa, biraz da kullanılması lazım; yoksa, onlar depoya kaldırılıp duruyor. Hakikaten rasyonelitesi kalmıyor aslında; yani o silahlar bir yerlerde kullanılacak ki, birileri üretsin.

Biz, dünya siyasetiyle ilgimizi kuramadık aslında; yani Türkiye bir ada gibi geliyor bize, çok fazla içine bakıyoruz, dışarı çok bakmıyoruz. Artık biraz daha dünyalı olmak lazım.

Şöyle bir problemimiz var: ABD’sinden Rusya’sına kadar, rahatlıkla caydırıcılığa sahip büyük bir silah birikimine sahipken, niçin hiçbir rasyonelitesi yok aslında? Yani kimse ABD’den daha fazla caydırıcılığa sahip olamaz, ama diğerleri de nükleer silahları sayesinde

çok ciddi caydırıcılığa sahiptir. Konvansiyonel silahlar kısmında da aslında pek ciddi bir şey yok. Niye bu kadar silahlanıyorlar? Bizim bu konularda pek bir muhalefet etme yönelimimiz yok. Kendi solumuzu söylüyorum özellikle. Çok ciddi savaflara gidilebilir; çünkü kapitalist mantığın bu kadar doğallaştığı ve içselleştığı bir dünyada, Amerika'da televizyonda görmüştüm, "Bize ucuz petrol gelecektse, ne yapalım, birileri Irak'ta ölecek" diyen insanlar ortaya çıkıyor. Bunu kulaklarım duydu, hatta CNN'de birkaç defa üst üste verdi. Yani böyle bir dünyada insanlar birbirlerini boğazlar tabii ki.

Soru: *AKP ve etrafındaki burjuvazi yeni bir burjuvazi gibi geliyor ve bildiğimiz Koç'lar, Sabancı'lar gibi klasik burjuvaziye rakip olarak çıkmış durumda. O yüzden de ciddi bir çekişme olduğu açık. Yalnız, acaba bu proje bir siyasal demokrasiye doğru evrilir mi; yani bu burjuvalar, İslamcı kökenli burjuvazinin AB üzerinden bir demokrasi projesi var mı? Sanki konuşmanızdan öyle bir şey anladım. Ben yanlış anlamış olabilirim, o sırada ilgim dağılıyordu. Açıkçası, ben bunun böyle olmadığını düşünüyorum; yani bizim ülkemizde maalesef burjuvazinin doğuşundan itibaren bir ilerici ve bildiğimiz burjuva demokrasisi anlamında siyasal bir demokrasi projesi olmadı. Genel olarak tutucu ve muhafazakâr. İsterseniz Kemalizm tarafından bakalım, yani oradaki burjuva kanada bakalım, bu böyle. Bu tarafta da İslamcı muhafazakâr kanat olarak gözüktü. Bu AKP kaynaklı İslamcı burjuvazinin de bir demokrasi projesiyle uzakta yakından âlâkası olmadığını hissediyorum; yani uygulamalar onu gösteriyor. AB'ye katılmak isteyebilir; bu, kendi mevcudiyeti üzerinden mantıklı gözüküyor. Bir form yaratıyor, askeri bürokrasiye karşı bir tutum almaya çalışıyor. Ama bir demokrat tahayyülü olduğu konusunda bir inancım yok ve bizi demokrasiye götürecektir gibi de gözüküyor.*

Yüksel Taşkın: Ama şöyle bir şey var: Tarih, bazen bazı aktörleri hazır olmadıkları rollere itiyor. Bu arada, benim bahsettiğim demokrasi, yani seçimlerin adil yapıldığı; İran'daki gibi, adayların daha baştan İslamcı diye veto edilmediği bir rol. Tarih bunları öyle bir role itebilir; çünkü bunların önünde duran aktörler, bunların karşısındaki başka bir şey savunduğu zaman bunlar oraya itilebilir. Ama Türkiye'nin sorunu çok tipik, demokratlar olmadan demokratikleşmeye zorlanmasıdır. Yani demokratikleşme, demokratlar olmadan nereye kadar gidebilir? Bu anlamda çok ciddi sorunumuz var. Yani AKP

öyle bir evrim geçirecek mi, bu konuda emin değilim.

Bu konularda hep 1980’li yıllardaki Tercüman gazetesini hatırlatırım insanlara. Şeytanın avukatlığını yapacağız şimdi ve olabildiğince az ezber konuşalım bu konularda. Tercüman gazetesini taramıştım tezim için. Sinir hastası olmaktan zor kurtuldum. Yani bu kadar saldırgan, reaksiyoner, bu kadar saygısız, dünyayı tek bir yerden gören bir anlayış olamaz. Sağı o şeyin temsil ettiği bir yerden, AKP’nin burjuva rasyonelitesine ve çıkar güdüleriyle demokrasiye doğru bir sahiplenme noktasına geldik. Bu bir aşamadır bence. *“Bu bir aşama değil”* diyorsanız, benim bu konuda söyleyebileceğim bir şey yok. Yani bana, *“AKP’li ideologları tercüman gazetesinden daha ileride mi görüyorsunuz?”* diye sorarsanız, açık ve net olarak *“Evet”* derim. Oradan sonra problemler başlıyor. Eskinin radikal İslamcılarının çoğu AKP’nin ideologlarıdır ve radikal İslamcılıktan liberalizme bile değil, direkt neoliberalizme nasıl bu kadar rahat geçiyorlar, bilmiyorum. Burada bazı problemler ve ön kabuller var. Mesela, MÜSİAD’ın ve TÜSKON’un yayınlarında Doğu Asya Kaplanlarına çok büyük güzellmeler vardır; Peygamber efendimizin söylediği gibi, *“En iyi işçi, patronuna itaat eden işçidir”* gibi, ki öyle bir lafı yok aslında, tamamen güncele göre yorumluyorlar.

Bir de son dönemde şunu fark etmeye başladım: Güçlendikçe, devletin o bizim beğenmediğimiz yapısına güllücükler verme, belli konularda askeri savunma, derin devlet, Beşir Atalay’ın ayaküstü konuşmamayı hemen öğrenmesi filan, oralarda bir benzeşme süreci var.

Daha olumsuz bir şey söyleyeyim. Bu AKP projesi, Adalet Partisi projesini de tekrar edebilir. Adalet Partisi başta askerlerle çatışıyordu. Peki, 70’lerin başına geldiğimizde ne oldu; çok güzel anlaştılar kendi aralarında, yani *“Madem birbirimizi tasfiye edemeyeceğiz, bari sol karşısında çok güzel bir ittifak kuralım”* şeklinde. Açıkçası, AKP’nin, Adalet Partisinin bir tekrarı olmasını istemem. Ama maalesef böyle bir potansiyel var.

Soru: *Konuşmalarınızdan dolayı teşekkür ediyorum. Yalnız, benim öğrenmek istediğim bir şey var. Bu çok kutupluluk aslında iyi bir şey mi? Yani bir süper güç vardı, o dönemde Türkiye biraz rahattı. Şimdi çok kutuplu olunca rahat mıyız sizce; galiba değiliz.*

Biraz daha eskilere gidelim. 150 sene önce, Türk toplumu olarak ve Osmanlı toplumu olarak dışarıya öyle bir bakmışız ki, hep yanlış gözlerle bakmışız; yani “Dışarıdan gelecek bir güç, bir serma-

ye bizi kurtarır” gibi bakmışız. Ama neticede, bir İngiltere, bir Fransa, bir Almanya vardı o zaman. Bir Kurtuluş Savaşı verdik bu güçlere karşı... O dönemde toprakların satışı gündeme geldi. Herhalde ondan “Gavur İzmir” diyorlar. Sadece 1856-60’lı yıllarda İngiltere asıllı insanlara 3 milyon dönüme yakın arazi satıldı. Bakıyoruz, GAP’ın etrafında çevrelenen İsrail olsun veya başkaları olsun, oradan da arazi almaya çalışıyorlar. Bir vergi toplanması gerektiğinde, padişahlar, “Gidin, gavur İzmir’den de biraz vergi toplayın” diyorlar. Ama 3 milyon dönüme yakın bir toprak gitmiş. Her şeye rağmen dış dayatmalara karşı bir eylem içerisine girilmiş ve Kurtuluş Savaşı kazanılmış. Tahmin ediyorum, şu günlerde de küreselleşme adı altında yine bir tehlike var bizim kapımızda. Bu konuda ne düşünüyorsunuz, onu öğrenmek istiyorum.

Yüksel Taşkın: İsrail ve GAP meselesi... Ben, aslında bu pozisyonlara düşmeyi sevmiyorum. İsrail halkıyla değil de, devletiyle sorunlarım var; yaptıklarından hoşlanmıyorum. Ama bu GAP’ta İsraililere satılan toprak hikayesini kitap haline getiren ve uyduran kişiyi tanıyorum. Hasan Taşkın diye birisi bu konuda kitap yazdı. Bunlar uydurmadır. Bu arkadaş, hasbelkader memleketlim olur, Rizelidir benim gibi. Hoşlanmam, ama kişiselleştireyim biraz. Hatta köylümdür kendisi ve tamamen üçkağıtçıdır. Bu ortaya koyduğu şeyden sonra, demek ki bu konuda bir fırtına kopartma ihtiyacı doğdu. Açık söyleyeyim: Bu konularda ortaya konulan belgelerin yanlış da demeyeyim sahte olduğu ortaya çıktı. Bakanlığın kendisi de bu konuda rakamlar verdi. Ben böyle bir şey olmadığını düşünüyorum. Şimdi yanımda değil, ama sakın kaytardığımı düşünmeyin; İstanbul’a döndüğümde bununla ilgili dokümanları da gönderirim size. Gerçekten sizi bu konuda ikna edebileceğimi düşünüyorum, en azından bu konuda.

Soru: *O zaman böyle uydurma kitaplar nasıl yayınlanabiliyor?*

Yüksel Taşkın: Bakın, nasıl ortaya çıktığını söyleyeyim mi? O kadar çok kitap çıkıyor ki, o kitaplara baktığımda, emek ürünü olmayan, birbirinin tekrarı olan, doğru olmayan şeyler var ki, bu konularda dikkatli olmamız gerektiğini düşünüyorum. Belgelerini de gönderebilirim size. Belli yasalar var zaten bu konuda Türkiye Cumhuriyetinin uygulamaya çalıştığı.

Bence, problem şu: Küresel ölçekte baktığımızda, “*Dünyayı Yahudi sermayesi yönetiyor*” gibi müthiş bir şey var. Biz, dünyayı sermayenin yönetmesini sorun etmeliyiz, “*Bunun içinde Yahudiler var mı, yok mu?*” meselesine takılmamalıyız. Yani dünyayı sermaye bildiği gibi yönetiyor, Kyoto imzalanmasın diye lobcilik yapıyor. Washington’u inanılmaz biçimde abluka altına almış durumdalar. Yani Washington, aslında ABD’nin çıkarlarını temsil etmeyen bir yapıya dönmüş bu lobiler sayesinde ve çokuluslu şirketler sayesinde. Bu konuda öğrencilerden gelen sorulara hep şunu diyorum: “*Siz, küresel iktisadi eşitliği kabul ediyor musunuz? Bunun etnik yapısından önce bunu sorgulayın.*” Bunu sorguladıktan sonra, hakikaten neocon muhafazakârlar gibi, kendi güçlerini istismar eden güçleri net bir şekilde eleştirebiliriz, yani “*Bunlar şunu yapıyor*” diyebiliriz.

Richard Perle’den örnek verdim demin. Amerika’daki Yahudi nüfusun oranı yüzde 1’dir, ama muazzam bir etkileri vardır ve en azından lobilerin yarısı bunu çok kötü anlamda kullanıyorlar, Amerika İran’a girsin diye inanılmaz şeyler yapıyorlar. Halbuki, İsrail Devletinin kendi çıkarlarına da aykırı. Yani buralarda çok dikkatli olmak gerektiğini düşünüyorum. Bütün neocon’ların hepsi aşağı yukarı Yahudi’dir. Bunu söylemek başka; yani bu, sizi anti-semitist yapmaz. Tek bir ölçüm var benim; çok somut noktalardan ilerlemek. Çünkü genelde dünya tarihinde şöyle bir şey oluyor: Birileri günah keçisi yapılıyor; ama en hak etmeyen, en zavallı insanlar en sonunda şiddet mağduru oluyorlar. Yani buralarda çok dikkatli olmak ve verilerle konuşmak gerekiyor.

Soru: *Toprak Satış Kanunu ilk defa Osmanlı döneminde çıktığı zaman, 3 milyon dönüme yakın araziyi İngilizlerin aldığı söyleniyor. Güncel bir konu bu. Neden gavur İzmir deniliyor İzmir’e? Bu, son siyasetin de gündemine oturdu. Bir İzmirli olarak, ben bundan rahatsız oluyorum. Bildiğiniz bir şey varsa söyleyin diyorum. O dönemde, Osmanlı döneminde, toprak satışına ilişkin yasakların kalktığı ilk uygulamada 3 milyon dönüme yakın arazi satın almışlar. O zaman, İsrail Devletinin temelleri de o şekilde atıldı. Bu bir iddiadır veya belgedir, inkar edilemez. Niye kuruldu, onun şeyinde değilim; ama şu anda da yeraltı madenlerimiz, 770 bin km²’lik bir alanın 450 bin km²’lik alanının işletme ruhsatının yabancı şirketlere verildiği konusunda bilgiler dolaşüyor, Jeofizik Mühendisleri Odası eski Başkanının açıklaması var televizyonda. Doğru mu, yanlış mı, bilmiyorum; kendi*

ifadesidir bu. Çevreye bakıyoruz, çevre gidiyor, yeraltı suları gidiyor; yani küreselleşme iyi değil herhalde.

Yüksel Taşkın: Ben, uzman olmadığım konularda konuşmak istemiyorum. Yani madenlerin, yeraltı kaynaklarının, yerüstü kaynaklarının yağma edilme zihniyetinden rahatsızım ben. Yabancıların buraya yerleşmesi konusunda da, bence, bu ülkenin ekonomik gerçeklerini dikkate alarak bir mütekabiliyet, karşılıklılık ilkesi gözetilmeli. Türkiye’de yabancı insanlar gelip yaşaması, ev alması konusunda benim bir itirazım olabilir mi; bahsettiğim sınırlar dahilinde bir itirazım yok. Bahsettiğiniz bağımsızlık, bir devletin bağımsızlığı bakışıyla bakıyorsunuz; ben, insanların özerkliği diye bakıyorum. Yani insanların kendi haklarının, özgürlüklerinin, çıkarlarının mümkün olduğu kadar genişlemesine imkân veren bir ulusal egemenlik sistemi benim için olumludur. Bunu boğarak başka bir şeyi güçlendiren bir yapı... İkisinin arasında bir bağlantı olmalı. *“Türkiye’ye gelip Türkiye’de yaşamak isteyen insanlar Türkiye’den arazi almasınlar ya da ev almasınlar”* diye düşünmüyorum, ev alabilirler insanlar; ama burada Türkiye ekonomisinin gerçekliklerini dikkate alarak, mütekabiliyet, yani karşılıklılık konusunda hassas olmak lazım.

Demin, dünyada servet dağılımına dair bilgiler verdim, dünyanın servetinin yüzde 64’ünün Kuzey Amerika ve Avrupa ülkeleri tarafından kontrol edildiğini söyledim. Burada giremediğim çok temel bir sorun var; dünyada serseri mayın gibi dolaşan muazzam bir para var ve bu para sadece gayrimenkul almıyor, sadece özelleştirilen şirketleri almıyor. Sırf sıcak para oyunları muazzam artışlara ulaşıyor. Yani bütün bunlarla ilgili düzenleme yapılması gerektiğini düşünüyorum. Bütün bunların üzerinden, yani herkese ciddi anlamda eşit şans verildiğinde, birilerinin parasıyla bir şehri rahatlıkla satın alabileceği bir düzenden çıkılmasının kurallarının konulması gerektiği konusunda kesinlikle bir itirazım yok benim. Bunlar olmadığı takdirde birileri çok ciddi biçimde belli ülkelerin, belli bölümlerini, belli kaynaklarını, Telekom’u vesaireyi rahatlıkla satın alabilirler. Yani bir tek kişi bile Türkiye’nin neredeyse 6-7 tane en büyük kamu iktisadi teşekkülünü alabilecek zenginliğe sahip olabiliyor. Yani bu konularda dikkatli olmak gerektiğini düşünüyorum. Bence, daha dikkatli davranmak gerekiyor. Mesela, Avrupa Birliği, ABD, hangi ülkeyle, hangi güçle anlaşmalar yapıyorsanız, bütün bunlarla ilgili de dikkatli olmanız lazım.

Mesela, “Radikal İslamizm’den neoliberalizme bu kadar rahatlıkla nasıl geçiliyor?” dedim ya demin, yani şöyle bir sorun var: Neoliberal çözümlerin her şeyi çözeceğine dair büyük bir iman var, özellikle Ali Babacan’da ve Ali Şimşek’te. İkisi de genç insanlar, çok deneyimsizler. IMF heyeti, bütün bu bürokrasilerin reçetelerinin çok ciddi bir ycnü var. Dünyada çok ciddi bir ülke, IMF ve Dünya Bankasına mecbur kaldığını bilerek, mecburen oralara gider, bunlarsa bunları amentü olarak görüyorlar neredeyse. Yani buralarda ciddi sorunlar var. Benim için sorun, dünyada iktisadi kaynakların eşitsiz dağılımıyla ilgili bir meseledir ve dünyanın zengin kuzeyi bu kadar muazzam bir servete sahip olduğu sürece, bütün bu bahsettiğimiz hareketler, arazi almadan tutun, özelleştirilen yerleri rahatlıkla birilerinin satın almasına kadar, oralarda bence çok dikkatli olmamız lazım. Yani böyle kaynakların peşkeş çekilmesine itirazlarım var, ama insanların gelip Türkiye’de yaşamasına bir itirazım yok. “4.2 milyon insan Avrupa’da yaşasın, 100 bin tanesi girişimci olsun, 400 bin tane eleman çalıştırsınlar, onlarca milyar dolar ciro yapsınlar; ama bura-ya kimse gelmesin” anlayışı problemlili bence.

Soru: *Yüksel Bey, teşekkür ederiz. Gerçekten tahlillerinize ben de katlıyorum büyük ölçüde. Tabii, hep tartışmalar gelip bu noktaya dayanıyor; yani küreselcilik, ulusalcılık noktasında çok ciddi kaygılar, kuşklular, çatışmalar var. Ama hiçbir şekilde küreselleşme olgusunun dışında kalamayız. Yani madem bilgiye bu kadar çabuk ulaşabiliyoruz, para bu kadar likit, yani bir anda dünyanın bir ucundan bir ucuna gidebiliyor, insanlar daha hızlı hareket edebiliyor, bu küreselleşme olgusunun nasıl insanlar için daha iyi bir yaşam düzeyi kuracağına bakmalıyız, yani onu tartışmalıyız. Tabii, İslamcılar da Türkiye’de bir akım sonuçta, yani dini ticaret için kullanıyorlar.*

Kyoto’dan bahsettiniz. Ben, esasında şuraya gelmek istiyorum: Dünyada hepimiz birlikte yaşıyoruz, dünyanın başına gelecek felaketler hepimizi ilgilendiriyor. Giderek artan şekilde çevre felaketleri yaşıyoruz, mallar ve insanlar bir yerden bir yere koşup duruyorlar. Yani bir yerde bir gün gelip, Kyoto gibi, başka bir şehirde bir şey daha imzalayacak insanlar, “Artık Afrika’dan Almanya’ya muz gelmesin. Çünkü 1 kilo muz getirinceye kadar 1 kilo karbondioksit harcıyorsun” diyecekler. Bu gidişatı nasıl insanlığın lehine çevirebiliriz, biraz da onu tartışalım. Satır aralarında bazı şeyler söylediniz, ama biraz daha somut neler söyleyebilir misiniz bu konuda?

Yüksel Taşkın: Ben, dünyaya soldan bakıyorum ve “*Sol demokrat olmalı*” anlamında hem ilkesel bir şey koydum, hem de “*Pragmatik nedenler bile bunu dayatıyor*” dedim. Bir de dünyayı artık bir gezegen olarak görmeliyiz. Bir sürü ülke var, kendi ülkemizdeki kültür de bir gerçekliğimiz; yani ben bunu inkar edemem, bu da bize bir sürü şeyi katmıştır, hepimize katıyor. Ama artık biraz daha dünyayı bir gezegen olarak görmemiz lazım. Yani tüketilebilir bir kaynak değil dünya. Bu kapitalist zihniyetin giderek dünyanın her yerinde doğallaşması, otantikleşmesiyle... Dinlerde de bunu doğrulayan şeyler var yer yer; mesela, nimet kavramı. Nimet kavramının bir yorumu, dünyayı tüketilebilir bir kaynak gibi görmenize yol açabilir. Türkiye’deki İslamcı kadroların çoğu madenleri de öyle görüyor, yani sadece bizim kullanımımız için varmış gibi. Yani oralarda geleneksel kültürden maalesef bir yorum tarzıyla kötü veriler de alınabiliyor.

Neler yapılabileceği konusunda, aslında insanlığın hiç de azımsanamaz arayışları ve birikimleri var. Ben, geldiğim cenaha eleştirel olabilirim herhalde. Çok ezberci bir sol var Türkiye’de. Genel olarak dünyaya ilgisizlik, her siyasal akımımızın sorunu. Çok ezberci bir sol var, yani dünyanın bütün yerleşik kurumları tamamen olumsuzlanıyor. Birleşmiş Milletler dediğin şey senin malın olması gereken bir yapılanmadır ve sen, onu dönüştürmek için mesai bile tüketmiyorsun, programında onunla ilgili bir atıf bile yok. Mesela, Uluslararası Ceza Mahkemesi konusunda muazzam bir kavga dönüyor. Nedir bu? ABD, Irak ve benzeri operasyonları nasıl olsa yapacağım diye, Uluslararası Ceza Mahkemesinin maddelerini imzalamıyor ve kendi ülkesinin bulunduğu yerlerde *-dünyada 100’den fazla üssü var ABD’nin-* askerleri yargılanmasın diye tek tek ülkeleri şantajla, tehditle, kendisiyle karşılıklı anlaşma yapmaya zorluyor ki, Uluslararası Ceza Mahkemesinin yetkisinden çıksın ve askerleri mesela bir barda olay çıkardığında yargılanmasın ya da birini öldürdüğünde, işkence yaptığında yargılanmasın. Bunun karşısında, Uluslararası Ceza Mahkemesini insanlık adına savunma anlamında bir şey yaptık mı; yani dünya ne yaptı bu konuda? Uluslararası Ceza Mahkemesi, yarın öbür gün Bush’u yargılayacak olan yerdir. Yani böyle bir iddiamız olmalı. Biz, yarın öbür gün Blair’e hayatı zehir edeceğiz, George Bush’a hayatı zehir edeceğiz. Bu iddia yoksa, zaten baştan kaybetmiş demektir.

Fransa, İngiltere, İspanya, buralarda şöyle yasalar var: Bir diktatör ya da savaş suçlusunu bu ülkelere gittiğinde, yoldan geçen vatandaş

bile bunları mahkemeye verebiliyor. Yani küresel düşünmeye biraz daha zorlamalıyız kendimizi. Bu, beni Soros'çu küreselleşmeci yapmıyor. Tam tersi, başka türlü bir dünya ülküsünü ortaya koymalıyız. Yani dünya ümitsizse, dünyanın bir yerinde patlayan reaktör bizi de zehirliyorsa, bunlara duyarsız kalamayız. Ermenistan'da kaç tane eski nükleer santral var, bunun bilgisinin bizde olması lazım. Yani bu konularda müthiş bir eksiklik var. Var olan kurumlara olan yoğun bir ilgisizlik söz konusu. Birleşmiş Milletlerden bahsettim, Ceza Mahkemesinden bahsettim. Bu örnekler çoğaltılabilir.

Kyoto konusunda ciddi bir duyarsızlık söz konusu. Bu dünyanın en önemli kanayan yarası ve an az ilgi çeken, bilincimizin dışına attığımız bir şey var; bu kaçak dediğimiz insanlar. Onlar göçmendir, kaçak lafı bile yanlış aslında. Kendi ülkesinde siyasal, ekonomik, kültürel vesaire baskı gören insanlar kaçak değildir; göçmendir, yani göçmen adayıdır. Biz, terminolojiyi bile doğru kullanmıyoruz. İnanılmaz bir duyarsızlık var. Cinsel trafik, kadınların ülkeler arasında satışı var. Bu konuda bizim ülkemizde inanılmaz dramlar yaşanıyor ve bunlara muhalifler hiç ilgi göstermiyor.

Bazı örnekler anlatayım. İran'dan ve Suriye'den kaçan eşcinsellerin bir kısmı Avrupa'ya kabul edilmiyorlar. Mesela, siyasal muhalif de diyebilirsiniz. Bunlar bir kere ülkelerine gönderildiğinde bunların sonu nedir, bunu biliyoruz; yani İran'da bu idama kadar varabiliyor. Bu konulara çok fazla duyarsız kalıyoruz. Bunlar küremizin sorunlarıdır. Dünyanın bir yerinden bir yerine tekerleklerle kadar saklanarak giden insanlar, bunlar dünyanın en alttakileri dünyada dolaşma, kendi kaderlerini değiştirmek için muazzam bir hareketlilik içindeler. Onların sorunlarını ciddiye almıyoruz. Bu, dünya sendikal hareketinin de en önemli problemi haline gelmeye başladı. Yani dünyanın bir sürü yerinde sendikalar bu göçmenlere karşı tavır geliştiriyor; ama bir kısmı da, onları nasıl örgütleriz ve işçi haline getiririz diye kafa yoruyorlar. Bence, uzun vadede tutacak strateji budur. Ülkemizde göçmen varsa, bunu nasıl entegre ederim ki, benim kadar ücret alsın ki, benim ücretim düşmesin? Yani bütün bu meselelere muazzam bir ilgi eksikliği var. Neresinden baksanız, muazzam bir sınıfta kalma durumu söz konusu.

Benim beklediğim aktörler, demokrat ve sol aktörlerin dünyaya, küreye ilgisizliğinin bir nedeni var; çünkü hâlâ ezber şablonlarla ilerleniyor. Bu konuda maalesef böyle düşünüyorum. Türkiye solunun önemli bir kısmı fazla Avrupa merkezli şablonlarla dünyaya baktığı

için aslında hâlâ yerinde sayıyor. Mesela, Avrupa algıları, dünya algıları, ABD algıları çok Avrupa merkezci; yani eski teorilerle iş görme-ye çalışıyorlar. Gerçeklik ve teori zitlaştığında, gerçekliğe bakmama-yı seçiyorlar. Böylece, devrimci olan gerçek hayatsa eğer, gerçek hayatta yaşanan bir sürü şeyi görmeme, inkar etme anlamında büyük bir hataya düşülmüş oluyor. Ama bu inkar ve görmeme, kayıtsızlık meselesi bütün Türkiye’ye genellenebilir maalesef.

Soru: *Dünya Ekonomik Forumundan bahsediyorduk. Bir de Sosyal Forumu çok ciddi olarak bu Ekonomik Forumun karşısına alternatif. Yani burada çok şeyler tartışılıyor. Ben bir umut olarak, küreselleşmenin olumlu yöne gidişatı için önemli bir işlevi olduğunu düşünüyorum. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz.*

Yüksel Taşkın: Şöyle cevap vermeye çalışayım: Mesela, Çin’in bu ihracattaki avantajlarından bahsediliyor ya bizim bildiğimiz saygıdeğer ekonomi köşeleri olan gazetelerde filan, yani o avantajın bir kısmı mahkum emeğine konmakla ilgili. Yani muazzam bir sömürü söz konusu ve dünyanın bir sürü yerinde *“İhracat patlamalarındaki”* avantajlar; Doğu Asya Kaplanlarında, Türkiye’de, Malezya’da, yani bir sürü ülkede emek çok ciddi baskılandığı için inanılmaz bir şekilde bu *“Başarılar”* söz konusu olabiliyor. Bunu şöyle bir şeye benzetebiliriz: Farelerle ilgili labirentler vardır ya, insanlar odacıklarda, farklı farklı kompartımanlarda, bir tane bıçak ileri-geri geliyor; fakat kompartımandakiler hepsinin o bıçakla deşildiğini anlayamıyorlar, çünkü öbür kompartımandaki ile ilgisi yok; öbürünü kendisi gibi algılamıyor, öbürünü öteki gibi algılıyor. Yani milliyetçi baktığı için, kendisi gibi değil gibi görüyor. Halbuki, o bıçak hiç milliyetçi değil. *“Paranın dini yoktur, imanı yoktur”* demiş ya Tayyip Erdoğan, o da kullandı bu lafı sonunda. Yani o bıçak geliyor, deşiyor; ama o labirentlerdeki insanlar hâlâ birbirlerine karşı.

Şimdi çok ütöpik gibi görünebilir, ama umulmayan ve beklenmeyen şeyler ne kadar hızlı bir şekilde gerçekleşiyor. Emekçiler arasında ciddi bir dayanışma olmadığı sürece, sermaye, kültür, her şey rahatlıkla dolaşip emekçiler bu dayanışmaları kuramadıkları sürece daha çok canları yanar. Yani Sosyal Forumdakiler bunun bir işareti, olumlu bir şey. Fakat ilginç bir şey var; Sosyal Forumda da ağırlıklı kesimler en ayrıcalıklı ülkelerden geliyor. Yani buna dikkatinizi çekmek istiyorum. Yani oradan da gelip ilgilenmesi iyi bir şey; ama Tür-

kiye'deki, Malezya'daki işçinin, “Dünyayla rekabet edersek güçleniriz, ülkemiz büyük ve ben de zengin olurum” ideolojisi, yani kendi işadamlarının başarılarının kendi çıkarı ve başarısı olduğuna inanma oranı çok yüksek; yani böyle bir çıkar ayrışması yok. Biliyorsunuz, bizi temsil eden milli gruplar içinde başka şeyler vardı eskiden, askerler gururumuzu okşuyordu; şimdi işadamları ihracatlarını yükselttikçe bütün ülke mutlu oluyor ve büyük bir toplum kesimi buna inanıyor. Bu anlamda, yine tuzu kuruların hareketi olarak serpilmesi ve en tuzu kuru olmayan ülkeler arasında bir tek Latin Amerika ve Güney Kore gibi istisna yerlerde kökleşebilmesi zaten bir sorun. Bu nasıl aşılır, bilmiyorum açıkçası.

Soru: *Avrupa Birliği kapitalist bir bölge, fakat bir de sol parti kuruldu, Türkiye'den de buna katılan partiler oldu. Siz, emeğin Avrupa'sının gerçekleşebileceğine inanıyor musunuz veyahut da nasıl evrilebilir emeğin Avrupa'sı?*

Yüksel Taşkın: İnanmak istiyorum, her yerde bunun olmasını istiyorum; fakat “Avrupa'daki enternasyonal işçi dayanışması Avrupa Birliğiyle birlikte başladı” gibi bir yanılgıya düşmemek lazım. Daha öncesinde de bir birlikte hareket etme kültürleri var; Fransa, Belçika, kimi zaman Britanya, buraların işçilerinin zaman zaman birbirlerini desteklediklerini görüyoruz. Tarihlerinde böyle şeyler var. Mesela, ben bunu tartışılmaz bir gerçeklik olarak görüyorum; yani dünyanın hem refah ve hem demokrasi yaratma anlamında sesini en çok çıkarmış bölgesi Avrupa Birliğidir. Yani bu realiteyi bir şekilde görmeliyiz öncelikle. İsveç'te emek yüzde 92 düzeyinde örgütlü, yani herkes aşağı yukarı toplu sözleşme yapma hakkına sahip. “*Bunlar gelip bizi adam etsinler*” yaklaşımına atlamıyorum buradan. Herkes bunu karıştırıyor. Herkes böyle karikatürlerle iş gördüğü için, ben bunu söyleyince sanki şunu söylüyorum: “*Avrupa Birliğindekiler gelsin, şifamız olsun, bizi adam etsinler.*” Buradan bu nasıl çıkıyor, anlamıyorum. Ben mücadeleden bahsediyorum.

Çok basit bir şey söyleyeyim. Küçük bir akvaryumda mücadele etmek mi daha iyidir, büyük bir akvaryumda senin gibilerin daha çok olduğu yerde mi? Biz, küçük akvaryumda mücadeleyi nedense özgürleştirici sanıyoruz. Ama açık söyleyeyim: Bizim ülkemize baktığımızda, demokrasi anlamında, iktisadi eşitsizlik anlamında çok yoğun sorunlar görüyorum. Şu mantık da bence doğru değil: İnanılmaz bir

ezber mantık var daha çok solda. Bu, milliyetçi ve İslâmcı çevrelerde de yaygınlaşıyor. Yüzleşelim bu konuyla. Eğer yanlış gözlüyorsam söyleyin. “*Türkiye AB’ye girerse, paçayı kaptırır. Türkiye böyle iyi. Dolayısıyla, AB’ye girerse, sömürü düzenine daha ince ve rafine bir şekilde eklenenecek*” diye bir algılama var. Kimse itiraf etmese bile, aslında bir sürü insan, koca koca düşünür, entelektüel, yazar-çizer bunu söylüyor. Ben buna ikna olmuyorum. Türkiye’nin böyle kalarak, AB içine gireceği durumdan daha iyi olduğuna ve olabileceğine inanmıyorum. Bence, bu çok ciddi bir inanç. Buna inanmak isteyebilirsiniz; ama benim için, ikna edici değil bu.

Mesela, Avrupa Birliğine üyeliğe belli koşullarda sıcak baktığımı söylemişim; ama benim ilgi alanlarım Ortadoğu. Ben, Ortadoğu’yu çok önemsiyorum. İran’a, Suriye’ye gidin, tahmin edemeyeceğiniz kadar insan Türkçe öğreniyor, Türkiye’yi kendilerinden daha özgür ve hür görüyorlar. İlimli İslâm projesi filan muhabbetlerini bir yana bırakalım -o kavram da çok kirlenmiş bir kavram, onunla düşünmeyelim- Türkiye, bölgesinde adam gibi bir demokrasi olmaya çalışsa, hem Ortadoğu’ya büyük etkide bulunur, hem de orayı etkilediği için güvenlik sorunları azalır. Yani demokrasi sayesinde güvenlik sorunları azalan bir ülke daha müreffeh olacaktır. Ben, AB’ye üyelikten olumlu şekilde bahsederken, “*Aman, dönelim sırtımızı, İran’daki demokrasi hareketlerini hiçbir şekilde teşvik etmeyelim*” gibi bir şey çıkmaz buradan. Yani sadece şunu talep ediyorum: Bura gelmişim, bu gönüllü bir faaliyet, yani burada emek veriyoruz; ezberci şablonlarla birbirimize yaklaşmayalım.

Hakikaten, Türkiye’nin “*Adam*” olmayacağına, Türkiye halkının demokratik bir dinamik yaratamayacağına inanan çok fazla insan var Türkiye’de; onlarla benim gibi bakanları ayırştırmak da gerekiyor. O zaman, bize haksızlık ediliyor. Ben, Cengiz Çandar gibi, Mehmet Barlas gibi, “*AB sopası olmadan hizaya gelmeyiz*” pozisyonundan konuşmuyorum. Yani bu ülke, demokratsız demokratikleşme projesi yaşıyor, bunun mağdurudur” derken bunu kastediyorum. Demokratlığa en uygun geçmişi ve birikimi olan solun yavaş yavaş bu misyondan kaçmasının üzüntüsünü de yaşıyorum; çünkü bir, buradan çıkış yok; iki, ilkesel olarak bu yanlış.

Bu arada, çok ilginç bir şey daha söyleyeyim. Bizim ülkemizdekine benzer şeyler Polonya’da oluyor. Polonya’da ne kadar AB karşıtı sağcı, milliyetçi, hatta faşizan hareket varsa, geçen dönem bunlar iktidardaydı. Toplum bunlara baktı ve bunlardan hiçbir şey olmayaca-

ğını anladı. Hatta Polonya'nın Başbakanı şöyle şeyler bile iddia ediyordu: *"İkinci Dünya Savaşında ölen Polonyalıları hesaplayalım, Avrupa Birliğindeki oy oranımız böyle hesaplınsın"* gibi çıkışlara da sahipti. Fakat toplum bunlara da baktı ve *"Bunlardan bir şey olmaz"* deyip, dünyaya entegrasyon yanlısı, genç, liberal ve sol ağırlıklı bir koalisyonu iktidara getirdi. Mesela, Polonya bize inanılmaz benziyor. Komplo teorileri içeren kitapların satış oranından tutun, geçmişiyile bir türlü yüzleşemeyip, hep geçmişin referanslarıyla konuşmak filan. Oradaki gidişatın olumluya dönmesi, *"Demek ki, insanlar meselelerini tartışıp belli kesimlere şans verdikten sonra daha olumluya evrilebiliyorlar"* anlamında bir şey veriyor. Polonya solu da epey ders aldı geçmişinden ve çok olumlu bir istikamette gittiği için desteklenmeye başladı. Yani bir tek dünyada bu gerilimler bizde yaşanıyor değil; başka şekillerde İran'da yaşanıyor, Bulgaristan'da yaşanıyor. Bulgaristan'ın bir Türk sorunu vardı, yani oradaki Müslüman Türk azınlık. Yani bir tek bizde yaşanmıyor bu gerilimler. Belli yalpalanmalar da olsa, her yerde entegrasyoncu kesimler avantajlı hale geçiyor gibi geliyor bana.

Soru: *Ortadoğu ve Irak meselesi şu anda dünyadaki sorunların en can yakıcı bölümü. Bildiğimiz gibi, ABD ve İngiltere Irak'ı işgal etmiş durumda ve orada baş aktör konumunda duruyorlar. Bölge ülkeleri dışında, Çin, Rusya, AB gibi ülkelerin Irak konusundaki pozisyonları nedir, Kürt sorunundaki pozisyonları nedir?*

İkinci sorum da, Irak'a işgalden yaklaşık bir sene önce Saddam'ın petrole ilgili olarak, dolar karşılığı değil, başka para birimlerine geçeceğine dair bir karar aldığını biliyoruz ve savaşın bunun üzerinden patladığına dair çok ciddi iddialar var. Geçen gün, İran'ın da petrolü dolar karşılığı satmaktan vazgeçtiğini ve euroya döneceğini deklare ettiğini okudum gazetelerde. Bu arada, İran'a karşı ABD operasyonu bekleniyor. Bu bir gerçeklik olabilir mi haki-katen? Yani İran'ın üzerinde ABD kaynaklı bir operasyon mümkün mü?

Yüksel Taşkın: İkinci sorunuzdan başlayayım. Mesela, Chavez'in şöyle bir şeyi var: Aslında dersine de çalışıyor ve çok konuştuğu için, aklına geleni söylüyormuş gibi bir tavrı var; ama o, petrol konusunda aslında dersini çalışmış. Yani orada psikolojik baskı uyguluyorlar ABD'ye; yani *"Dolar artık küresel ölçekte bir ölçü birimi olamaz,*

değerini yitiriyor; daha farklı bir para birimine geçelim” gibi. Avrupa Birliğini ABD karşısında yanlarına almak istiyorlar. Yani burada bir mücadele olduğunu düşünüyorum. Bu mücadelede eğer biraz daha kararsız kalanları ve ABD yanlısı ülkeleri OPEC içinde filan yanlarına alabilirlerse, inanılmaz kazanımlar elde edebilirler. Bunu yine Suudi Arabistan gibi ülkeler engelleyebilir. Burada çok muazzam bir mücadele var. Yani İran rejimi aslında Bush’un hamlesi sayesinde petrol fiyatlarının inanılmaz fırlaması sayesinde İran Hazinesine beklemedikleri kadar fazla para gidiyor, onlar da yoksullara dağıtım seçimleri kazanmaya çalışıyorlar. Yoksa, İran’ı bir çete yönetiyor, yani korkunç bir çete yönetiyor aslında, hepsi bizim derin devlet dediğimiz yapılardan gelen insanlar. ABD’nin bu Irak hamlesi olmasaydı, orada iktidara gelemeyecekleri açıkken, ABD’de neocon’lar İran’da da neocon’ları iktidara getirdi. Orada öyle bir çatışma var ve zamanla bu çatışma netleşecek bence.

Tabii, bilmediğim ve veri olmayan konularda konuşmama konusunda kendime verilmiş bir sözüm var; ama Çin ve Rusya direkt bu işlerin içine girmeden bu hamleleri desteklerler. Çünkü Çin’in en büyük zaafı enerji bağımlısı bir ülke olması. Hatta bir yorum tarzı *-ne kadar doğru, bilmiyorum-* bütün bu hamlelerin, yani Irak operasyonunun bile *“Ortadoğu petrollerinin denetimini daha iyi elimize alalım ve Çin’i sıkıştıralım”* amaçlı yapıldığı tezini savunanlar bile var. Bunu savunanlar varsa bile, şu anda görülenler bunun çok gerçekleşmediği yönünde. Çünkü ABD’nin koyduğu hedefleri gerçekleştirdiğini düşünmüyorum. Rusya, çok dikkatli bir dış politika izliyor. Yavaş yavaş güçlendiğini ve ayağının yere bastığını hissettikçe, ABD karşıtı tutumunu yukarı çıkardı. Bu dönem bunun daha artmasını bekliyoruz.

Kürt sorunu konusunda, bence, merkezi Irak Hükümeti ve Türkiye yanlısı bir siyaset izliyor benim görebildiğim kadarıyla. Çünkü bu ikisini karşısına alması onun açısından son derece problemlidir zaten. İran’da demokrasi geriledikçe, belki Kürtlerle en yoğun sorunu yaşayacak ülke orası ve çok ciddi sorun yaşamaya başlıyorlar. Biz bilmiyoruz, ama sokakta Kürt muhaliflerini öldürüyorlar orada. Yani o, çok ilgilenmediğimiz bir boyutu. Çok açık şiddet var ve o baskılar gereksiz aslında. Paranoyak bir rejim olduğu için, fazla baskı uyguluyorlar ve bu fazla baskı da onları şiddete daha fazla itecek, Irak’taki Kürtleri. Çin’in bu soruna yine benzer şekilde baktığını, merkezi Irak Hükümeti petrol üzerine tasarruf sahibi olduğu için karşısına almak istemediğini, yine Çin’in ve Rusya’nın Türkiye’yi kesinlikle yanlarında

görmek istediklerini biliyoruz. Mesela Türkiye, 94'e kadar Orta Asya'da güya özel bir siyaset izledi. Sonra bir anladı ki, bunu yapacak ekonomik kapasitesi yok; şimdi ciddi biçimde Rusya'yla birlikte davranma siyaseti izliyor.

Aşağı yukarı bunları söyleyebilirim. Ama “*Rusya ve Çin, bölgeyi karıştırıyorlar*” gibi şeylere dair çok gözlemim yok. Fakat Çin, enerji fiyatlarının bu kadar yükselmesinden hiç memnun değil tabii ki. Yani oradaki tansiyonun azalması ve petrol fiyatlarının azalmasında aslında Çin'in de çıkarı olabilir bir yandan. Yani o, görüldüğünden biraz daha karışık bir mesele. Ama ben şunu düşünüyorum her zaman: Türkiye Cumhuriyeti bu sorunu çözmek anlamında ciddi ve rilere sahip ve duygusal davranmayarak çözmek anlamında ne kadar erken hamlede bulunursa o kadar avantajlı konuma geçer. Çünkü Türkiye'de demokratikleşme hamlesini, bu sınırla haliyle dahil, her şeyi geri çevirecek en büyük potansiyelin Kürt sorunu olduğunu düşünüyorum. Bölgesel aktörleri muhatap almamak, çok duygusal davranmak filan gibi bir lüksümüz yok. Tıpkı resmi kanallarla, Kuzey Irak ve merkezi Bağdat'la muhatap olmak gerektiği gibi, Türkiye'de de bu oluşumun, DTP'nin muhatap alınması gerekiyor. Herkes çok duygusal davranıyor; ama bence, bizim iktisadi geleceğimiz, demokratik geleceğimiz filan bu sorun etrafında düğümleniyor. Yine sağduyuyu yitirip, çok duygusal tepkiler vermeye başladık. Böyle yapmamak gerekiyor. Ama maalesef, gidişat pek olumlu görünmüyor bu anlamda.

